

dossier
associació de dones periodistes

dones

primavera 2011 núm. 40 3 €

**Comunicar la igualtat
i els nous valors**

2011

número 40

sumari

3 Editorial

4-7 Un nou relat per a la masculinitat

Amb el cinema i la literatura com a font d'anàlisi, revisem la construcció de les identitats masculina i femenina i els canvis en el model de masculinitat que requereixen els nous valors impulsats pel feminisme.

Per Irene Peiró

8-11 Tenim dret als canvis

Les dones han encapçalat l'enriquiment de la noció de drets durant l'últim segle, però falta donar cabuda legal als nous valors socials. La igualtat i l'eliminació de la violència són prioritàries, però també el dret al temps o a la cura.

Per Marta Olivé

12-14 La diversitat de models familiars, una realitat invisible

Per Paloma H. Pastor

15-17 Les noves veïnes

Com s'està traduint el canvi social donat per la convivència amb dones d'altres orígens culturals en els rols de gènere i en l'assumpció de drets? Nous feminismes dialogants contraresten el discurs etnocèntric que anul·la 'les altres dones'.

Per Neus Ràfols

18-21 Coeducació, camí per a la igualtat real

Per Montse Barrachina

22-23 Arrels feministes en la Sobirania Alimentària

Per Laia Serra Vallès

24 Anna Bosch,

militància ecologista com a experiència vital

Per Anabel Herrera

25-27 La revolució digital comença a parlar en femení

Per Laura Flores

28-29 Tot llegint els canvis

Recull de titulars que donen fe dels canvis de valors en la premsa actual.

30-33 L'Administració administrada

Coordinada per Marta Corcoy

36-37 Aqual, recerca d'èxit

Per Marta Olivé

38 Reinventant la televisió?

Per Anna Cabanillas

39 Aliciadas

Per Isabel Franc i Susanna Martín

40-41 Els mitjans alternatius, una nova manera d'informar-se

Per Anna Barro

42-45 Estereotips als mitjans de comunicació

Text fruit d'una taula rodona organitzada per 'Dones Dossier'. Cinc periodistes de diferents mitjans de comunicació van debatre i reflexionar sobre la transformació del rol de les dones i els homes en la societat i el paper dels mitjans alhora de reproduir estereotips del passat i els canvis actuals.

Per Anabel Herrera

46-55

Moltes són les persones que impulsen i/o reflexionen, des de molts diversos àmbits, sobre els canvis socials per aconseguir més igualtat i justícia social:

46 Daniel Gabarró, per Irene Peiró

47 Marta Macias, per Isabel Cidoncha

48 Teresa Freixes, per Marta Olivé

49 Miguel Lorente, per Isabel Cidoncha

50 Esther Batalla Edo, per Paloma H. Pastor

51 Nazanin Amirian, per Cristina Mora

52 Najat Driouech, per Cristina Mora

53 Dolors Comas, per Teresa Bau

54 Teresa Velázquez, per Anna Cabanillas

55 Remedios Zafra, per Cristina Mora

Editorial

Conscients dels canvis

En aquest nou número de *Dones Dossier* ens endinsem en un terreny abstracte però amb conseqüències directes i concretes en les vides de totes i cada una de les persones que formem la societat: el dels valors i les idees que regeixen totes les relacions socials. Des de la relació entre els sexes fins a la nostra relació amb la natura, passant per la relació amb els mitjans de comunicació.

El feminisme ha estat un moviment precursor en l'estudi de les complexitats del poder (la patriarcal és potser la forma més complexa de dominació). Els nous valors que en molts àmbits han començat a impregnar la societat deuen molt al feminisme i als canvis que des del moviment de les dones s'han reivindicat i aconseguit. Però el feminisme segueix aprofundint. No s'atura. Ara es replanteja i qüestiona a si mateix, i obre noves perspectives per abordar qüestions tan complexes com les identitats, l'intercanvi de cultures, l'educació o la família.

Com a dones i com a periodistes estem especialment preocupades per conèixer com s'estan comunicant els nous valors, aquests canvis que en efecte s'han produït i els que poden produir-se, així com els que estan tenint lloc dins

de la professió. Molts canvis en el món actual, globalitzat i patriarcal encara, poden encaminar-nos cap a un increment de les desigualtats, les injustícies i la insostenibilitat, tot frenant o amagant processos que plantejarem al llarg de les pròximes pàgines. Pensem que cal prendre la iniciativa i conèixer i escollir els valors que vulguem desenvolupar, d'igualtat i de respecte; cal qüestionar les estructures socials establertes pel patriarcat, superar-les i construir-ne de noves amb consciència, en comptes de deixar aquesta responsabilitat al lliure mercat i a la inèrcia del consumisme, que busquen homogeneïtzar les diferències i converteixen els valors, la cultura i l'ésser humà en mercaderia.

Publiquem aquest número de *Dones Dossier* en circumstàncies especialment difícils, donada la situació econòmica al nostre país, però amb la mateixa voluntat de servei i el mateix rigor que en els anteriors. A més, amb el present, celebrem els 40 números publicats i 10 anys de la revista *Dones*, així com el primer any de vida del nou format monogràfic *Dones Dossier*. Esperem que la lectura sigui una experiència tan enriquidora com ha estat, i desitgem que continuï sent, la seva elaboració. ■

Diputació de Barcelona | Àrea d'Igualtat i Ciutadania

Revista associada a:

dones dossier

Barcelona, primavera de 2011, núm. 40

Consell de Redacció:

Lina Barber, Mavi Carrasco, Marta Corcoy, Irene Peiró, Montserrat Puig, Elena Riera, Laia Serra

Edita:

Associació de Dones Periodistes de Catalunya

Rambla de Catalunya 10, 3r. Tel: 93 412 11 11/93 412 46 56

E-mail: adpc@adpc.cat

Web: www.adpc.cat www.donesdigital.cat

Coordinació: **Laia Serra**

Secretària de redacció: **Xènia Fortea**

Disseny gràfic i maquetació: **Estudi Villuendas + Gómez**

Foto coberta: **Sanja Gjenaro (sxc.hu)**

Impressió: **El Tinter**

Dipòsit legal: B-44.200-2000

Imprès en paper ecològic

Subscripcions: www.adpc.cat

Un nou relat per a la masculinitat

Educats per conuiu amb un perfil de dona cada cop més allunyat del real, molts homes contempen desorientats els avenços que elles estan protagonitzant des de fa dècades. A l'altra banda, les dones també esperen que ells canviïn, perquè, del que facin els homes, també en depèn el seu estil de vida. Per a la majoria d'especialistes, la resposta a les inquietuds d'uns i altres és la construcció d'un nou model de masculinitat

Per **Irene Peiró**

Per analitzar com han evolucionat les identitats masculina i femenina amb el pas del temps, els llibres i la gran pantalla poden resultar un bon indicador. Així ho creu Àngels Carabí, investigadora del Centre Dones i Literatura, situat a la Universitat de Barcelona (UB).

Des d'aquest punt de vista, Carabí ha analitzat diverses obres de la literatura nord-americana, especialitat de la qual és professora a la UB, com ara *La Edad de la Inocencia*, publicada el 1920 per Edith Warton i portada al cinema per Martin Scorsese el 1993.

Newland Archer, un cavaller de l'alta burgesia, és el protagonista d'aquesta novel·la ambientada al Nova York del segle XIX. Promès amb una jove adinerada, s'enamora de la seva cosina, la comtessa Olenska, una dona que retorna a Amèrica després d'abandonar el seu marit infidel a Europa. Seduït pels seus aires de modernitat, Archer es qüestionarà els seus valors, un procés de transformació analitzat per Carabí al treball *Homes escrits per dones* (2003), que va publicar juntament amb la directora del Centre Dones i Literatura, Marta Segarra.

El desequilibri entre sexes, al cinema i la literatura

A la ficció, "és més freqüent trobar que hi ha una dona guia que ajuda a canviar un home. És lògic, perquè les dones amb el feminisme van evolucionar moltíssim i segueixen evolucionat molt més que els homes" -explica Carabí, que, recentment, també ha dirigit una recerca sobre la representació de la masculinitat al cinema i la literatura dels EEUU en el període 1980-2003, finançada per l'Institut de la Mujer.

L'alliberament de la dona va començar als anys 60, amb la segona onada del moviment feminista, però el gènere masculí no ha evolucionat al mateix ritme. "No s'han donat eines als homes, com sí que les ha subministrades la teoria feminista a les dones" - explica Patrícia Soley-Beltran, doctora en Sociologia del Gènere per la Universitat d'Edimburg. Per això, considera que actualment es produeix un "desequilibri" entre la identitat masculina i la femenina.

I per què la identitat masculina no ha evolucionat en paral·lel? Per a Daniel Gabarró, investigador sobre gènere i noves masculinitats, les respostes són múltiples. A la presentació

de la seva recerca *Transformar els homes un rept social* (2008), fa referència a la següent explicació del sociòleg Òscar Guasch: “Els homes, com a mínim els blancs heterossexuals, no estàvem enloc, perquè nosaltres érem la norma i el punt de referència i, per aquest motiu, no era necessari fer res”. A la seva posició de privilegi, s’afegeix “la invisibilitat del problema”, ja que, segons l’investigador, “molts homes no són conscients de la necessitat de canviar”.

La manca de referents o de nous models a seguir també podria explicar, en part, l’immobilisme de la identitat masculina. “Els homes heterossexuals no saben com enfocar-ho, estan descol·locats, es fa trontollar la seva identitat, però no tenen eines on agafar-se” - resumeix Soley-Beltran.

Per promoure la creació de nous referents de masculinitat, Carabí destaca la contribució que poden fer cinema i litera-

tura: “les pel·lícules són un vehicle ideal per crear models de comportament i la literatura també, però el cinema és més ràpid i és vist per molta més gent”. Tot i això, creu que, a les pel·lícules de Hollywood, encara predominen els homes durs i poc sensibles, com el guerrer, el soldat o el *cowboy* dels *westerns*.

Les noves masculinitats també es veuen poc reflectides als mitjans convencionals, i menys encara a la televisió. Per a Soley-Beltran, els mitjans “mostren el que un home pot fer, mentre que, pel que fa les dones, es representa què es pot fer amb elles”.

Tot i això, influïts pels mitjans de comunicació, alguns homes estan adoptant nous models estètics, cuidant més el seu aspecte. Quan les fonts tradicionals de la identitat - com la família o el gremi professional- perden força, creix la importància del cos com a element definitori de la personalitat. El cos es concep cada vegada més “com a penja-robes” perquè el teu físic, la roba que portes... parlen de tu” - explica Soley-Beltran.

La major pressió dels mitjans perquè el públic s’ajusti a un determinat cànon de bellesa, el d’una persona jove, prima i blanca, també explica la creixent preocupació dels homes pel seu aspecte, tot i que Soley-Beltran adverteix que les dones segueixen més influïdes per aquests estereotips. En aquest context, ha aparegut l’anomenat home “metrosexual”, segons Soley-Beltran.

Això no obstant, aferrar-se al cos com a element identitari no és l’única resposta dels homes en temps d’incertesa. Per a Gabarró, una altra tendència és reafirmar-se en la masculinitat tradicional, caracteritzada per la competitivitat, el sentiment de superioritat respecte les dones o la necessitat de demostrar la virilitat davant d’altres homes.

En diferents contextos socials o culturals, la masculinitat tradicional també pot prendre diferents formes, i també pot variar en funció de la classe social o l’edat. Però, en tots els casos, parteix d’un codi de valors jeràrquic, que, de la ma-

“ Els homes han format històricament la seva identitat a partir d’elements actualment en crisi, com la família tradicional o el seu paper com a principal font d’ingressos de la llar. Per a la majoria d’especialistes, això pot suscitar dues reaccions: aferrar-se a la imatge corporal com a element identitari, o bé refermar la masculinitat tradicional. En aquest sentit, el sociòleg Òscar Guasch atribueix gran part de la violència contra les dones “a la crisi de l’heterosexualitat”. ”

teixa manera que suscita el sexisme, també desencadena racisme, homofòbia, classisme o la discriminació dels més joves, com exposa la psicòloga Lynne Segal.

Tot i ser socialment conflictiva, la masculinitat tradicional és "l'única taula de salvació" de molts homes en moments de desorientació com l'actual -assegura el sociòleg Richard Sennet a la seva obra *La corrosió del caràcter*. Encara més contundent és Òscar Guasch, que atribueix gran part de la violència contra les dones "a la crisi de l'heterosexualitat".

Sobre la masculinitat tradicional, la recerca de Gabarró també es basa en la tesi següent: és una de les principals causes de molts dels conflictes socials actuals, com el fracàs escolar, els accidents de trànsit o l'incivisme. Tot i compartir que l'origen d'aquests problemes és multicausal, defensa que, sense transformar la identitat masculina tradicional, aquests conflictes no es poden resoldre.

Una altra violència

Així doncs, "que els homes ocupin un lloc superior no vol dir que no paguin un preu per aquest lloc" -assegura Soley-

Beltran. Gabarró remarca que els homes també es veuen afectats pels estereotips que es relacionen culturalment amb el gènere masculí.

Des d'aquest punt de vista, entén que també "els homes poden patir violència de gènere" si trenquen aquestes expectatives i insisteix que els homosexuals no són els únics que s'allunyen dels estereotips de gènere. Per a l'investigador, la societat actual és "heterosexista" i les persones que no s'ajusten al "model estàndard de relació heterosexual, marcat per la "monogàmia i el matrimoni", corren el risc de ser "incompreses".

De vegades, la pressió per encaixar en el sistema pot portar a conseqüències fatals, tal com mostra sobre l'escenari *Mort d'un viatjant* (1949), una de les obres de teatre més populars d'Arthur Miller, crítica del somni americà i "també indirectament de la masculinitat tradicional", segons Carabí. Havent perdut la feina, el protagonista acaba suïcidant-se al final de l'obra perquè els seus fills puguin cobrar l'assegurança a costa de la seva mort.

Tot el contrari representa *La cançó de Salomó* (1977) de Toni Morrison, novel·la ambientada als barris negres de Michigan. Carabí descriu el seu protagonista com un "home egoista a qui només preocupen els diners", que progressivament "es va alliberant de l'entramat patriarcal" fins al punt que, al final de la novel·la, "fa un salt i és capaç de volar".

Com suggereix aquesta obra, les noves masculinitats representen una forma de vida positiva i plena. "Els homes complerts han de poder expressar lliurement els sentiments", cosa que, segons Gabarró, reduiria les seves explosions de ràbia i violència, que considera conseqüència de "la contenció i l'analfabetisme emocional" pròpies de la masculinitat tradicional.

Transformant la seva identitat masculina, els homes també tindrien relacions personals menys superficials perquè, segons Gabarró, actualment la majoria d'ells no comparteixen intimitats amb els amics.

Entre els avantatges de la nova masculinitat, l'investigador també destaca la possibilitat de gaudir de la paternitat, reservant-se temps per compartir amb els fills. Per aquest motiu, entre molts d'altres, les dones també sortirien guanyant amb aquest nou model d'identitat masculina.

Les identitats masculina i femenina, vasos comunicants

Per a Soley-Beltran, "les identitats masculina i femenina són vasos comunicants", o el que és el mateix, el model de vida que adopten els homes condiciona el de les dones i viceversa. Perquè el feminisme prosperi ha de deixar de preguntar-se qui és el seu subjecte, perquè els homes també ho són. Així de contundent es mostra la feminista Judith Butler, en una entrevista realitzada conjuntament el 2006 per Soley-Beltran i Beatriz Preciado, filòsofa i impulsora de les teories *queer*.

Gabarró afegeix: "Les dones han arribat al final del trajecte que poden fer soles. Ara ja es troben amb el sostre de vidre o el terra enganxós". Perquè les dones puguin avançar més del que ho han fet fins ara, considera fonamental que els homes canviïn. En cas contrari, per ocupar llocs de responsabilitat en àmbits públics com la política o l'economia, l'única alternativa serà "masculinitzar-se".

“ Quan els personatges masculins de ficció transformen els seus valors vinculats a les relacions de gènere, ho acostumen a fer sota la influència d’una dona alliberada i avançada al seu temps. Aquesta és la figura de la “dona guia”, un personatge recurrent en pel·lícules i novel·les, segons Àngels Carabí, investigadora del Centre Dones i Literatura. ”

“Margaret Thatcher és més home que jo”. En clau d’humor, l’investigador utilitza el cas de l’ex primera ministra britànica per mostrar el procés que les dones han de seguir actualment per accedir als cercles de poder: “renunciar als sentiments i a valors intrínsecament femenins i, en molts casos, “pagar” el seu èxit professional amb un menor èxit en l’àmbit familiar.

Gabarró i Carabí comparteixen que el context social actual pot ser propici a l’adopció d’un nou model de masculinitat. D’una banda, l’obra *Transformar els homes, un repte social* recorda que l’estil de vida que porta actualment l’home heterosexual “es va iniciar a la revolució industrial i que, en aquest moment, està en crisi”, amb l’arribada de la societat de la informació. De l’altra, Carabí es refereix a la conjuntura actual de crisi econòmica, que posa més en qüestió el paper de l’home “com a proveïdor de la família”, i més tenint en compte el creixement dels índexs d’atur.

Impulsar valors arribats amb la crisi

Carabí es mostra convençuda que les crisis “mouen coses” i Gabarró espera que el context actual sigui “una oportunitat per entrar nous valors, noves masculinitats...”. A més, ambdós comparteixen que el capitalisme està construït amb valors masculins i que, per tant, superar l’actual model de producció patriarcal pot ajudar a superar la crisi econòmica.

Això no obstant, Carabí alerta del risc d’involució tal com va passar després del crack del 29: “Als anys 30, els escriptors reescriuen valors de la masculinitat tradicional, però, després, va venir la II Guerra Mundial i Amèrica va tornar a tenir diners i la masculinitat tradicional es va tornar a reafirmar molt més”.

Tot i això, Carabí insisteix que la por al fracàs no pot portar a l’immobilisme i insisteix a seguir promovent les noves masculinitats. Per a Gabarró, la construcció d’aquests models alternatius no pot basar-se únicament en l’esforç individual de cada home, sinó que s’ha de traslladar a l’àmbit de la política.

L’investigador és partidari de “polítiques de gènere ampliades”, ja que considera erroni vincular-les només a les dones. A més de plantejar accions de sensibilització, legislatives i polítiques públiques en aquesta matèria, Gabarró també

proposa la creació de grups d’homes per reflexionar sobre noves formes de masculinitat. Actualment, ja organitzen grups d’aquest tipus entitats com l’Associació d’Homes per la Igualtat de Gènere (AHIGE) o la seva entitat de referència a Catalunya, *Homes igualitaris*, a la qual pertany Gabarró.

Segons l’investigador, actualment les polítiques per promoure les noves masculinitats estan “despertant” i “estant a punt de l’eclosió”, de manera que començaran a aplicar-se “en quatre o cinc anys”. En la mateixa línia, Carabí recorda, a l’obra *La Masculinitat a debat*, les següents paraules de la psicòloga feminista, Victòria Sau: “Si el feminisme va ser la gran revolució del segle XX, el canvi del baró podria ser la revolució més important del segle que iniciem”. ■

RECURSOS

- Gabarró, Daniel. *Transformar a los hombres, un reto social*, 2008. Disponible a: www.danielgabarro.cat.
- Carabí, Àngels i Armengol, Josep M. *La masculinidad a debate*. Icaria Editorial, 2008.
- Carabí, Àngels i Segarra, Marta. *Hombres escritos por mujeres*. Icaria Editorial, 2003.
- Soley-Beltran, Patricia i Preciado, Beatriz. *Abrir posibilidades. Una conversación con Judith Butler*. Lectora, 13: 217-239, 2007.

Tenim dret als canvis

L'enriquiment de la noció de drets per part de les dones al llarg del segle XX i ara ja al XXI és un fet i s'ha produït en major mesura que en d'altres col·lectius. Tanmateix, cal seguir treballant per donar cabuda als nous valors socials en l'àmbit dels drets. Amb la igualtat i l'eliminació de la violència de gènere al capdavant, però també en referència al dret al temps o a la cura i la conciliació de la vida laboral i la vida familiar

Per **Marta Olivé**

L'article 14 de la Constitució Espanyola fa referència al dret a la igualtat i a la no discriminació per raó de sexe, mentre que l'article 9.2 remarca l'obligació dels poders públics de promoure les condicions perquè la igualtat de l'individu i dels grups en què s'integra siguin reals i efectives. Aquests són només dos exemples que demostren que la igualtat entre dones i homes és un principi jurídic universal reconegut en diversos textos internacionals sobre drets humans.

La igualtat entre homes i dones és un principi jurídic universal que també reconeixen diversos textos de caràcter internacional sobre drets humans. Entre ells, la Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació Contra La Dona aprovada per l'Assemblea General de Nacions Unides l'any 1979 i ratificada per Espanya al 1983.

Però la violència segueix sent una de les assignatures pendents més importants de la humanitat del segle XXI. Precisament, la violència de gènere implica importants despeses socials, sanitàries i econòmiques per a les persones i la societat. I és que no s'ha d'oblidar que la violència domèstica és una de les principals causes de lesions i mort de dones en tot el món. Precisament, per garantir els drets de les dones bona part dels esforços han d'invertir-se en expandir la informació i les bones pràctiques sobre prevenció de la violència de gènere al conjunt de la societat, a més d'impulsar la formació sobre totes les formes possibles d'eliminació de la violència en tots els sectors de la societat, especialment als col·lectius professionals. Tot això unit al fet d'avançar en l'adopció de mesures integrades en l'eradicació de la violència.

Conèixer els drets

L'efectivitat dels drets i el ple exercici dels mateixos no és possible si els titulars en desconeixen l'existència o de quina manera s'han d'exercir. Aquesta necessitat és encara més palesa per a les dones víctimes de violència de gènere, per a les quals és essencial conèixer les mesures que poden adoptar-se en relació amb la seva protecció i seguretat, els drets i ajuts que els reconeix la llei i els recursos d'atenció, emergència, suport i recuperació integral als quals poden accedir.

La garantia del dret a la informació, que la Llei de mesures de protecció integral contra la violència de gènere reconeix a totes les dones víctimes d'aquesta xacra social, no només és necessària per a la seva protecció integral, sinó que és el pressupost bàsic per fer realitat els seus drets constitucionals a la integritat física i moral, a la llibertat i seguretat i a la igualtat i la no discriminació per raó de sexe.

Però, quins són els drets de les dones víctimes de violència de gènere? La Llei integral reconeix tot un catàleg de drets a les dones víctimes de violència de gènere. Aquests drets són universals, en el sentit que totes les dones que hagin sofert algun acte de violència de gènere els tenen garantits, amb independència del seu origen, religió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social.

A escala global, els drets humans de la dona contemplen, dins l'Article 2.1. que "Tota persona té tots els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració, sense cap distinció de raça, color, sexe...", concloent al respecte que "No existeixen les diferències entre homes i dones".

Per exemple, en matèria familiar té dret a prendre lliurement la decisió de contraure matrimoni al tenir l'edat legal i fundar una família, decidir en parella el nombre i l'espaiament dels seus fills, compartir conjuntament amb la parella les responsabilitats familiars incloses la cria i educació dels fills, reclamar aliments tant per a ella com per als seus fills menors quan el pare no compleixi amb les seves obligacions familiars, reclamar la part que legalment correspongui en el cas de dissoldre la societat conjugal, conservar la pàtria potestat o custòdia legal dels fills quan legal o judicialment se li concedeixi, entre d'altres.

Quant a la seva persona, la dona té dret a decidir sobre la seva vida sexual, a ser respectada física, sexual i psicològicament, a denunciar tot atac sexual del que sigui objecte, a protegir el seu patrimoni i el dels seus fills, a expressar lliurement les seves opinions a més del dret a la intimitat i privacitat.

El factor polític i acadèmic

Si bé en un inici va ser el moviment feminista el vertader impulsor dels drets de les dones, aquesta lluita s'ha anat traspasant progressivament també a l'àmbit de la política i a l'acadèmic derivant en un canvi de valors. Quant al primer àmbit, ha resultat clau la progressiva incorporació de les dones a la política. Al respecte, la presidenta de l'Institut Català de les Dones (ICD), Montse Gatell apuntava en el marc d'una conferència sobre dones i política organitzada per l'Ajuntament d'Esplugues que "el gran repte per a les properes eleccions municipals és augmentar el nombre de dones alcaldesses, ja que només ocupen un 12,5% de les alcaldies, i un 29,4% de les regidories". Com explicava, "és una necessitat d'aprofundiment democràtic i justícia social aconseguir una societat en la qual les dones participin activament en la política en igualtat d'oportunitats respecte els homes". Tot això a més de recordar que "durant molts anys la manca de dones en els òrgans de decisió i representació política ha significat que les seves demandes, interessos i necessitats no hagin estat representats ni defensats".

Segons Gatell, "gràcies a mesures com la Llei d'Igualtat, que obliga a la paritat a les llistes electorals, els propers comicis municipals es plantegen amb moltes més dones". Al respecte, va concloure que "fa uns anys semblava molt difícil arribar a nivells de participació de dones com el del Parlament de Catalunya, que té actualment un 41,5% de diputades, i que està per davant del Parlament Europeu pel que fa a participació femenina".

Quant a l'àmbit acadèmic, Teresa Freixes, catedràtica de Dret Constitucional de la Universitat Autònoma de Barcelo-

na, afirma que "hi ha moltes dones als nivells baixos però molt poques en els estaments superiors, per exemple, hi ha poques rectores o catedràtiques".

El factor crisi

La lluita de la dona per la igualtat en un context de crisi o com la dona pateix més la crisi que no pas els homes són algunes de les reflexions que es posen sobre la taula en ple segle XXI. I és que als problemes habituals de desigualtat de la dona en el món laboral, en els salaris, en les prestacions o en la desocupació, s'hi ha de sumar l'actual crisi financera mundial que aguditzava aquestes diferències i augmenta la discriminació. Si bé és cert que la distància entre la taxa d'atur masculina i femenina s'està escurçant, les dones segueixen en una situació de precarietat laboral, amb problemes de subocupació, de temporalitat dels contractes, de contractes parcials –encara amb més incidència en el gènere femení que en el masculí-, i és un problema de fons, de com el capitalisme històricament ha afectat més les dones.

En aquest entorn també es detecta un canvi de valors materialitzat en una creixent preocupació pels usos del temps. Alguns municipis han organitzat iniciatives per donar resposta a les problemàtiques que genera el difícil equilibri entre la conciliació de la vida laboral i familiar en una societat en continu canvi com la nostra. Per exemple, a Badalona és una realitat el Casal de Mares i Pares, un espai lúdic i educatiu, similar a l'ambient familiar, on qui ho necessiti pugui deixar al seu fill o a la seva filla per poder satisfer les seves necessitats tant laborals com personals,

FOTO: SAC.HU

Fragment del monument a Ottawa dedicat a les cinc dones que van aconseguir, el 1929, la declaració legal de les dones com a persones i per tant elegibles al Senat canadenc. La de la imatge és Nellie McClung, que sosté un diari amb el titular "Les dones són persones".

i que així mateix els proporcioni més benestar i qualitat de vida.

Davant d'aquesta iniciativa una altra realitat palpable: la situació actual de les famílies és d'un ampli espectre, contemplant des d'aquelles on les dones continuen suportant la sobrecàrrega de les tasques domèstiques i de cura fins a d'altres en què hi ha molt repartiment, especialment entre la parella. I és que sovint l'assignació de tasques de la llar o de cura a la dona ve molt condicionada pel seu rol social de gènere, que es trasllada a l'exercici d'unes responsabilitats adquirides dins la família. Tenir cura de la gent gran, vetllar pels més petits, organitzar les dinàmiques familiars, garantir que la llar està ben nodrida, ... són algunes de les assignacions que se'ls fa principalment a les dones pel rol de gènere que socialment els hi pertoca.

Així doncs, per on passa la solució? En tot cas per canviar estructures, ja que dones i homes han de fer un esforç conjunt per repartir les tasques de la llar i de cura, per garantir espais de lleure personal, per evitar sobrecàrregues, per donar exemple als infants, per valorar la importància cabdal de les tasques domèstiques i de cura en la nostra vida i en les nostres societats. En el fons de tot plegat, l'objectiu és que dones i homes puguin desenvolupar-se personal, professional i familiarment de manera equitativa.

Dues entitats de referència

Tot i que són múltiples les entitats que treballen per als drets de les dones a Catalunya, destacarem com a exemple Ca la Dona i el grup Antígona. Quant al primer, es tracta d'un espai de trobada i relació entre dones i grups de dones, obert a la participació i a les propostes de les dones que ho desitgin.

La igualtat a Espanya i al món

En la igualtat de gènere a Espanya cal parlar d'una doble jurisprudència: per una banda la referent a l'equiparació, que pretén equiparar tant als homes a les dones com les dones als homes. Per l'altra, la jurisprudència de la desigualtat justificada fa referència a la instauració de mesures d'acció positiva, mitjançant diferències de tracte, amb la finalitat de disminuir progressivament les desigualtats.

Davant d'aquestes normatives, els drets de gènere també es garanteixen mitjançant diferents iniciatives governamentals. Per exemple, la creació dels Instituts de la Dona (tant a nivell estatal com a cada comunitat autònoma), plans d'igualtat que compreguin mesures de protecció, incentius i propostes, a més de plans contra la violència de gènere.

En paral·lel, en els darrers anys s'han creat observatoris sobre el sexisme a la publicitat i els mitjans de comunicació, l'Observatori sobre la Violència de Gènere i un altre dedicat a la salut de les dones.

En aquest marc també cobra importància la figura de la CEDAW, la Convenció per a l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació Vers les Dones, obligant als diferents Estats que la ratifiquessin a prendre mesures concretes per tal d'aconseguir l'objectiu de la igualtat entre dones i homes. En concret, el concepte d'igualtat (entesa com un dret humà) s'estructura a partir de tres principis bàsics: la no discriminació, la responsabilitat estatal i finalment, la igualtat de resultats o igualtat substantiva.

És un espai físic, però, sobretot, simbòlic, un lloc d'experiències polítiques, de reflexió i producció de pensament. Com ja s'indicava al primer butlletí editat l'any 1993: "Esperem que aquest espai, que resta obert a les dones i que, a la fi, podem compartir, sigui un pol de referència, tant per a les dones del Moviment, com per a les que encara no ens coneixen, però que tenen interessos comuns i volen apropar-s'hi. Que sigui un espai on l'heterogeneïtat serveixi d'enriquiment col·lectiu gràcies al debat i a la reflexió conjunta. Un espai on cada grup pugui organitzar i desenvolupar les seves activitats: on es puguin fer actes culturals, trobades, manifestos... un espai que volem que sigui el teu, que sigui el de les dones que ens belluguem per tal de fer trontollar tot allò que ens oprimeix".

Per la seva banda, i sota la direcció d'Encarna Bodelón, el grup de recerca Antígona és un centre d'observació, recursos i iniciatives sobre dones i dret de l'àrea de Filosofia del Dret de la UAB. Entre els nombrosos estudis que ha realitzat, figuren els vinculats al Dret de Família, els canvis que s'estan produint i com estan afectant a les dones, o també la mediació en els casos de dones que han patit violència per veure fins a quin punt pot convertir-se en una eina útil. ■

Una de cada quatre catalanes, maltractada

Segons l'enquesta de Violència Masclista a Catalunya presentada a finals de l'any passat, una de cada quatre dones catalanes ha patit algun tipus d'agressió masclista al llarg de la seva vida. D'aquestes agressions, les més freqüents són les de caràcter físic, els intents de violació i les amenaces de mort. En paraules de la directora del programa contra la violència masclista de la Conselleria d'Interior, Alba Garcia, "l'enquesta demostra les grans dimensions que té aquesta lacra de la societat".

Mitjançant aquesta enquesta també es constata que durant 2009 un total de 70.000 dones van ser objecte de maltractament per part de la seva parella actual o anterior. Al respecte va afegir el sociòleg Josu Gondra, "els ex són un grup de risc de primer ordre".

Sobre l'assetjament sexual, la investigació posa de relleu que fins a un 4% de les dones han deixat alguna feina al llarg de la seva vida per aquest problema, mentre que un 5,2% han patit un acomiadament sexual, sovint relacionat amb el fet d'estar embarassada.

Aquest escenari contrasta amb l'evidència que del conjunt de fets considerats delictius per part de les víctimes, només el 17,7% d'elles van decidir denunciar durant 2009. Sobre l'evolució de la violència masclista per part de parelles i ex parelles, mentre que el 33% dels homes considera que ha disminuït. Només un 8,8% opina el mateix, mentre que el 47,7% d'elles manifesta que ha crescut.

RECURSOS

- *Enquesta de Violència Masclista a Catalunya*. Departament d'Interior i Relacions Institucionals de la Generalitat de Catalunya. Disponible a: www10.gencat.cat/gencat/AppJava/cat/actualitat2/2010/01210enquestadeviolnciamasclistaacatalunya.jsp
- Freixes, T. *Género y constitución española*. Càtedra Jean Monnet. Derecho Constitucional Europeo. Disponible a: eucatcons.uab.cat/index.php?option=com_content&id=124&Itemid=97&lang=es
- Freixes, T. *La configuración de la igualdad entre las mujeres y los hombres*. Càtedra Jean Monnet. Disponible a: eucatcons.uab.cat/index.php?option=com_content&id=124&Itemid=97&lang=es
- Freixes, T. *Constitución española 1978*. Càtedra Jean Monnet. Disponible a: eucatcons.uab.cat/index.php?option=com_content&id=124&Itemid=97&lang=es
- Constitució Espanyola: www.la-moncloa.es/NR/rdonlyres/79FF2885.../0/constitucion_ES.pdf
- Institut Català de les Dones: www20.gencat.cat/portal/site/icdones
- Casal de Pares i Mares de Badalona: www.donesenxarxa.cat/+El-Casal-de-Pares-i-Mares-es+
- Ca la Dona: www.caladona.org
- Antígona: antigona.uab.cat
- CEDAW (Committee on the Elimination of Discrimination against Women): www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/

La diversitat de models familiars, **una realitat invisible**

L'evolució de les estructures familiars les darreres dècades, amb un augment sobretot dels nuclis monoparentals encapçalats per dones, no s'ha traduït en una major visualització social d'aquesta realitat. Una distorsió a què contribueixen en bona part els mitjans de comunicació

Per **Paloma H. Pastor**

Cada dia, Stéphanie acompanya el seu fill de 5 anys a l'escola. Després agafa la seva moto i marxa a la seva feina com a dissenyadora gràfica en una associació de Barcelona, un treball fix però de poca dedicació que ha de combinar amb altres feines que li encarreguen com a *freelance*. Així que ha de continuar treballant a casa per la tarda i sovint fins ben entrada la nit. Ella és una de les 206.200 dones que encapçalen una llar monoparental a Catalunya.

D'origen andorrà, Stéphanie Brial es va instal·lar a Barcelona

amb 16 anys. Filla de mare soltera, sempre va tenir clara la seva opció de maternitat, amb o sense parella: "Volia ser mare abans dels 30, era la meva prioritat i no volia que el fet de buscar la parella ideal canviés els meus plans. A més, el fet de tenir una mare que se n'ha sortit amb matrícula d'honor criant sola dues filles m'ha donat molta confiança".

Tot i que la monoparentalitat no és un fenomen nou a la nostra societat, el grup que Stéphanie representa, és a dir, el de les mares solteres per elecció, és un col·lectiu emergent. Una opció

familiar més de les moltes que conviuen actualment a la nostra societat i que reflecteix l'extraordinària evolució de les estructures familiars les darreres dècades.

La transformació dels models familiars

Els models familiars han experimentat una important transformació des dels anys 60, amb una diversificació de les estructures familiars com a resultat de ruptures de parella –accentuades per la regulació de les separacions i els divorcis-, l'arribada de nova ciutadania –sovint famílies monoparentals en espera de reagrupar-se-, el matrimoni homosexual o l'adopció d'infants per part de persones solteres, entre d'altres. Avui, conviuen tantes tipologies de famílies com circumstàncies socials i voluntats de les persones que les integren.

El III Informe Consorci Infància i Món Urbà (CIIMU) 2008 sobre l'estat de la infància i les famílies assenyalava que, tot i que l'estructura familiar predominant continua sent la tradicional, s'han incrementat de manera significativa les llars unipersonals, les de parelles de fet, les llars monoparentals, les de famílies reconstituïdes i les de famílies amb infants en acolliment o adopció. A Catalunya, després de la família convencional, el nucli més nombrós de llars amb infants el representen les monoparentals encapçalades per la mare, tendència que compartim amb la resta d'Europa.

Segons dades de l'Institut Català d'Estadística corresponents a l'any 2007, a Catalunya es comptabilitzen 242.600 nuclis monoparentals, xifra que representa el 18% de les llars amb infants de Catalunya. Hi ha diversos factors que expliquen aquest increment, però el principal és l'augment de les ruptures de parella, així com la viduitat o el desig de maternitat en solitari, un nou tipus de situació que va en augment. 8 de cada 10 nuclis familiars monoparentals estan encapçalats per una dona, de manera que es pot parlar d'una feminització de la monoparentalitat. O d'un augment de la monomarentalitat.

Malgrat el terme 'monoparental' és emprat per estadistes, sociòlegs i l'acadèmia en general per definir la unitat familiar encapçalada per una sola persona adulta –tant sigui home o dona-, un corrent de dones acadèmiques ha encunyat el mot 'monomarental' per visualitzar els elevats percentatges de dones que encapçalaven aquest tipus de famílies.

Monoparentals: de la invisibilitat a l'estereotip

Ha estat la nostra societat capaç d'assimilar la diversificació dels models familiars? De fet, continua predominant el paradigma de la família tradicional, mentre que la monoparentalitat és sovint invisible socialment. Tal i com explica la professora de Periodisme de la UAB i experta en gènere, Joana Gallego Ayala, "per a la societat les noves formes de família no existeixen o se'n parla molt poc", i no només no es visualitza aquesta realitat, sinó que sovint la monoparentalitat és objecte de prejudicis i d'estereotips: "actualment, amb el moviment de reacció que hi ha per part dels homes, associacions de pares, i també amb la col·laboració d'alguns intel·lectuals, columnistes, jutges, etc., sembla que les famílies formades per una dona i les seves criatures –un cop separades del marit- són unes aprofitades que l'única cosa que

Polítiques per a la igualtat d'oportunitats

L'augment de les llars monoparentals –monomarentals, en particular- és una tendència compartida pels països europeus i suposa evidents reptes per a les polítiques regionals, sobretot per fer front al risc de pobresa i exclusió social que pot afectar aquest col·lectiu. Davant de les necessitats que planteja aquesta situació, els estats reaccionen amb polítiques que van des del proteccionisme del Regne Unit fins a l'esforç de França per incorporar les mares soles al mercat laboral. En el cas de Catalunya, s'aposta pel disseny de polítiques innovadores encaminades a garantir la igualtat d'oportunitats, en la línia dels estats més avançats. Al nostre territori, les famílies monoparentals estan reconegudes per un Decret aprovat pel govern l'any passat i pioner a tot l'Estat espanyol, que atorga a aquestes famílies un títol propi amb avantatges en diferents matèries, com una prestació econòmica universal per a infants menors de 6 anys o descomptes en l'àmbit educatiu, activitats de lleure o transport públic. A aquests avantatges s'estan sumant alguns ens locals, que ofereixen descomptes en les taxes municipals per a les famílies amb títol de monoparental. Per la seva banda, el Govern espanyol atorga el títol de família nombrosa a les famílies monoparentals amb dos infants a càrrec.

Es tracta de mesures positives però insuficients, tal i com recorden les associacions de famílies monoparentals. És necessari fomentar un canvi estructural que afecti diferents àmbits, començant per una nova organització social del temps de les persones en funció de les seves necessitats de temps familiars i personals, amb suport econòmic i la prestació de serveis per part de l'administració. Sense oblidar la importància de la conscienciació a tots els nivells –social, política o empresarial- per garantir la igualtat d'oportunitats de les famílies monoparentals. En aquest panorama, cal reconèixer el paper del teixit associatiu en el suport a aquestes famílies i la necessitat, per tant, d'enfortir aquestes organitzacions.

fan es beneficiar-se de les lleis que, diuen, sempre estan al seu favor".

Per a Esther Batalla Edo, membre del Grup interuniversitari Copolis 'Benestar, Comunitat i Control Social' de la UB, els estereotips que s'associen a la monoparentalitat són resultat de la seva permanent comparació amb la família biparental i heterosexual: "mentre no s'accepti que a la societat hi ha tants tipus de famílies com diferents siguin els projectes de ser pare o mare, totes les famílies que no siguin biparentals i heterosexuales partiran d'un 'menys zero'", assegura. Així, "el punt de partida no s'hauria de referenciar més en la família tradicional, sinó que hauríem de parlar senzillament de diversitat, i incorporar la diversitat familiar en el nostre llenguatge habitual". Els estereotips clàssics que acompanyen la monomarentalitat estan uns més superats que altres, tal i com subratlla l'experta en gènere: "el de 'mare abandonada' està en fase de superació; no ho està tant el de 'família desestructurada', i encara menys el de la pobresa associada a la situació, que si bé és cert que afecta aquest col·lectiu, no és

Llars segons el nombre i tipus de nucli (milers). Catalunya. 2007

Sense nucli		Amb un nucli				Amb dos nuclis o més	Total
Unipersonals	Dues persones i més	Parella sense fill(s)	Parella amb fill(s)	Mare sola amb fill(s)	Pare sol amb fill(s)		
541,8	85,8	779,9	1.091,1	206,2	36,4	40,7	2.782,3

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

per la situació de monoparentalitat en si, sinó pel predomini de l'arquetip de la família biparental en l'organització social i empresarial”.

La responsabilitat social dels mitjans

Els mitjans de comunicació, com a agents socialitzadors, tenen una gran responsabilitat en la transmissió de valors sobre la diversitat familiar i en particular sobre la monoparentalitat. Però el cert és que en general els diferents models familiars no existeixen per als mitjans. Joana Gallego Ayala constata que als mitjans

quan es parla de família “es fa com a institució convencional i més aviat com a unitat consumidora, però poques vegades com a cèl·lula que conforma la societat i on es produeixen moltes interrelacions no sempre positives -relacions disfuncionals, maltractament a les dones o les criatures, abusos sexuals, relacions de domini entre homes i dones, etc.”. Per tant, la percepció social de la família és com a unitat idealitzada que no es correspon amb la realitat: “No només hi ha molts models de família, sinó que en aquesta cèl·lula solen passar moltes coses dolentes que no són objecte d'informació periodística”.

Què cal fer per canviar aquesta realitat, perquè els mitjans reflecteixin realment la diversitat de models familiars de la nostra societat? Esther Batalla Edo pensa que la clau està en la qualitat de la informació. Per a l'experta, “la manera de trencar aquesta inèrcia és trobant arguments, històries, ‘gags’, flaixos, ... que reflecteixen precisament l'antídoto a aquesta situació”. Per la seva banda, Joana Gallego Ayala aposta perquè els mitjans abordin els temes com a problemes socials, no aïllats o com a fets excepcionals: “les disfuncions familiars són moltes i els mitjans han d'apropar-se a aquests temes com a problemes socials latents que tenen les seves causes en un sistema de dominació que encara perdura dels homes sobre les dones i les criatures”. La professora pensa que “encara que hi hagi lleis, els costums, les creences, les actituds continuen existint en la societat i són molt difícils de transformar”. Per això, els mitjans haurien d'ajudar en aquesta transformació “reflectint els canvis que s'han produït en la societat i, en especial, en el tema del paper de les dones i el que això ha representat”. ■

Impacte de la violència en una situació monoparental

Quan la violència és la causa de la situació de monoparentalitat es requereixen atencions molt més qualificades que en altres situacions monoparentals, tal i com observa Esther Batalla Edo, membre del Grup Interuniversitari Copolis ‘Benestar, Comunitat i Control Social’ de la UB. I és que la violència té molts efectes per mare i criatures, dels quals encara es parla poc. De tots ells, l'experta destaca l'impacte en el vincle matern, un efecte que l'associació TAMAIA treballa especialment. Així, la mare maltractada, que es troba absolutament fora de lloc i desbordada, té com a primera lluita restablir el vincle matern, que es pot veure greument afectat “per la intensitat i la cronificació de l'agressió, o dels seus efectes”. En aquestes situacions, el pare, tot i que no hi és, és qui des de fora imposa les normes, ja que “el patriarcat li atorga el poder d'exigir i fiscalitzar tot allò que la mare fa, o no fa, adequat al compliment del rol i de l'estereotip de mare. L'exigència d'aquesta responsabilitat pot arribar fins i tot davant d'un tribunal, a un grau i d'una forma que aquesta mare mai s'ho hauria imaginat”. Això també és violència, i el cost energètic és molt gran. L'experta indica que és habitual que la violència continuï indirectament a través del règim de visites o vacances i que “qualsevol dels seus efectes posa a prova constantment la il·lusió de la relació materna”; una il·lusió, “perquè aquestes mares tenen un potent desig de maternitat que no sempre es veu realitzat a plena satisfacció, i la contrarietat d'aquest sentiment agredolç es fa palès durant molt de temps”.

RECURSOS

- *I la teva, com és? Realitats familiars a Catalunya*. Generalitat de Catalunya, Departament d'Acció Social i Ciutadania, Secretaria de Polítiques familiars i drets de ciutadania. Maite Montroi (coordinadora). Barcelona, 2010.
- *CIIJU. III Informe CIIJU 2008 sobre l'estat de la infància i les famílies*. Carme Gómez-Granell, Cristina Brullet, coord. Institut d'Infància i Món Urbà. Barcelona, 2008.
- Lluís Flaquer, Elisabet Almeda i Lara Navarro. *Monoparentalitat e infància*. Colecció Estudios Sociales núm. 20. Barcelona: Fundació “la Caixa”, 2006.

Les noves veïnes

Gairebé tretze de cada cent dones a Catalunya és estrangera no comunitària¹, una realitat que ha obert interrogants entorn de com s'està traduint aquest canvi social en els rols de gènere i en l'assumpció de drets. Segons investigacions del món social, però, allò que s'està donant és la vertebració d'un discurs etnocèntric al voltant de 'les altres dones' que les anul·la com a agents polítics de respostes col·lectives. La reacció: el sorgiment de nous feminismes dialogants

Per **Neus Ràfols**

FOTO: JESÚS MARTÍNEZ

“Les altres dones són aquelles que han anat quedant al marge dels nostres discursos i lluites feministes per no ser acadèmiques o pertànyer a minories culturals”. Aquestes paraules de la sociòloga Lúcia Puigvert, situen un dels punts on està ancorat el debat actual sobre les propostes del feminisme davant de l'arribada de noves veïnes procedents d'altres països forans a la UE.

Per una banda, escriu la sociòloga Sandra Gil, tant acadèmiques com les veus de les “altres dones”, perceben la dictadura d'un discurs col·lectiu, que dibuixa homogèniament les immigrants com: “víctimes -de la seva cultura, dels seus marits (...)-, incapacitades, dependents, submises, tradicionals, subdesenvolupades i pobres com els seus propis països”. Tal com resumeix Belén Agrela en l'article *Las figuras “mujer inmigrante” en las políticas de Acción social*:

“El discurs sobre les dones immigrants es constitueix en la presentació d'aquestes com a persones que són presoneres d'una societat patriarcal, màrtirs de la seva cultura masclista i ancorades a una subordinació que les incapacita per rebel·lar-se.”

No obstant i contestant aquests estereotips, un dels moviments d'immigrants de les *banlieus* de París, s'anomena *Ni putes ni submises* (Ni putes ni submises).

Aquesta representació social homogeneïtzant, ha calat en les esferes més quotidianes del dia a dia: “Moltes immigrants tenen relacions amb homes nacionals que les consideren subdesenvolupades intel·lectualment i emocionalment, pel fet de tenir una economia més vulnerable. Aleshores és fàcil que es creïn relacions desiguals que a vegades evolucionen en casos de violència de gènere”, detalla la colombiana Helga Flamtermesky, del Grup de Dones Immigrants de Sant Cugat i l'*Asociación de Mujeres Feministas Latinoamericanas* i medidora social.

El seu cos: el punt de mira

El cos de la dona i la seva fiscalització ha estat i continua sent una de les constants de les societats patriarcales, tant sota el prisma de l'islamisme, com del catolicisme i de múltiples religions. I tal i com denuncia la sociòloga Sandra Gil: “Gran part dels discursos sobre immigració i diversitat cultural té el cos de les dones com a terreny d'enfrontament”.

Un clar exemple han estat els intents per regular l'ús del burca, el nicab i el vel a partir d'un marc legislatiu. Per exemple, s'han aprovat decrets municipals a alguns municipis com Lleida, El Vendrell i Tarragona. Aquesta regulació ha estat suspesa cautelàrment pel Tribunal Superior de Justícia de Catalunya després d'haver-se presentat un recurs per una organització d'immigrants.

La regulació del cos de la dona ha fet aflorar un debat entre les organitzacions feministes sobre on calia situar els principis

1. IDESCAT. Dada extreta de l'estadística de l'1 de gener del 2010. Disponible a: <http://www.idescat.cat/territ/BasicTerr?TC=8&V3=864&V4=680&ALLINFO=TRUE&PARENT=1&VO=3&V1=0&CTX=B&VN=3&VOK=Confirmar>

liberals de la llibertat i la igualtat – tan propis del feminisme de la igualtat- en una societat multicultural. Des de certs sectors s'ha denunciat la imposició d'un "feminisme salvacionista" vinculat estretament a la representació social de la immigrant indefensa incapaç de rebel·lar-se i d'articular respostes col·lectives":

"Erigides com a símbols de submissió, de l'oposició irreductible de la modernitat, no hi ha cap altra opció que salvar-les dels lligams que les seves despòtiques societats els imposen ja que no són capaces d'alliberar-se. Sentiments que s'agreugen especialment a les dones àrabs i musulmanes a qui no se'ls reconeix ser actores ni protagonistes d'una transformació i innovació"; escriu Belén Agrela.

També des del feminisme dialògic, proposat per Puigvert, s'ha qüestionat certes mesures homogeneïtzadores de la cultura.

"Des d'aquesta concepció, es potenciaven pràctiques homogeneïtzadores que subestimaven les diferències individuals, culturals i socials de les dones. L'objectiu inicial de la lluita feminista, l'emancipació, s'allunyava del seu resultat final, ja que s'acabava imposant un model que pretenia «obrir els ulls» a la resta de les dones".

"El debat no és el vel, sinó el fet que s'ha utilitzat novament el cos de la dona com un tema polític per justificar lleis que són racistes i que tenen conseqüències excludents", lamenta Olga Seradell, sociòloga del Grup d'Estudis sobre Immigració i Minories Ètniques (GEDIME) de la Universitat Autònoma de Barcelona.

En un altre vèrtex de la discussió se situa la feminista i politòloga iraniana Nazanín Amirian que en un dels seus articles *Velo, monjas y modas* escriu:

"S'ignora que la imposició del vel -pels estats, la tradició i sempre els homes, sovint sota amenaça-, va unida a normes que consideren a la dona (...) immadura mentalment, incapaç fins i

Mujeres Pa'lante

A Catalunya són moltes les foranes que s'han organitzat per reivindicar els seus drets, autoajudar-se i tenir cura les unes de les altres, a més de crear espais feministes on proposar noves aportacions pel debat teòric i social.

Per exemple aquest mes de febrer es va presentar la cooperativa Mujeres Pa'lante (www.mujerespalante.org) una iniciativa de dones llatinoamericanes que ofereix un ventall de serveis de cura, de neteja i de reforç escolar amb l'objectiu de "dignificar el treball de cura i apoderar-se com a dones actives que busquen solucions a la situació de crisi econòmica.

A Sabadell, per exemple, Lorena Miranda ha promogut la creació d'un col·lectiu de dones bolivianes organitzador de campionats de futbol "per a cuidar-nos mútuament i ajudar-nos en cas que una pateixi problemes de violència de gènere i altres conflictes i dols que una ha d'afrontar sent immigrant i dona".

Aquestes dues organitzacions són només la punta de l'iceberg d'una important xarxa social teixida per dones immigrants, que malgrat treballar de sol a sol, s'organitzen i donen respostes col·lectives i de cura, entre elles i a la nova societat on ja són noves veïnes.

Drets guanyats

La situació de les dones immigrants podrà millorar parcialment amb alguns "nous drets" que ha introduït la quarta reforma de la Llei d'Estrangeria, aprovada el 2009 al Parlament estatal, malgrat que se segueixen perpetuant molts d'altres aspectes "foscos" segons les organitzacions de drets humans. La nova versió atorga permís de treball al cònjuge o parella reagrupada, un fet que podria trencar la dependència amb què moltes dones arribaven a Espanya.

Un altre aspecte positiu introduït és que estableix que a les dones que presumptament siguin víctimes de casos de violència de gènere o de tràfic i els denunciïn se'ls concedirà el permís de treball i de residència durant cinc anys, i se suspèn timerà, si existís, l'ordre d'expulsió del país.

tot de ser tutora dels seus fills, i necessitada de la custòdia d'un home de per vida ".

I conclou:

"És cert que la drete espanyola (europea) està utilitzant el tema del vel per treure profit de la cortina de fum de la xenofòbia i recollir alguns miserables vots d'un sector de ciutadans manipulats, però també és cert que la drete islàmica utilitza a les dones i els seus vels per fer-se un lloc (amb els diners d'Aràbia i els altres governs reaccionaris) i conquerir nous espais. Les dones hem d'aprofitar aquesta política de la drete conservadora d'ambdós credos per reivindicar els nostres drets, i impedir que uns i altres mantinguin l'estatus inferior i subordinat de la dona.

En tot cas, en aquest debat dels usos del vel a Europa, per què es van invisibilitzar les demandes que porta fent 24 anys el moviment feminista clandestí RAWA (Associació Revolucionària de Dones d'Afganistan), entorn de l'ús del burca a l'Afganistan i al Pakistan? O el debat que tenen en el si del feminisme islàmic? Per què es parla "de les altres dones" sense les seves veus?

Cap als feminismes dialogants

La invisibilització dels moviments feministes dels països perifèrics i de "les altres dones" a casa nostra, ha estat també una de les qüestions denunciades pel feminisme dialògic de Lídia Puigvert.

"La inclusió de totes les veus, així com el diàleg igualitari entre totes les dones en el debat feminista, ens permetria avançar cap el desenvolupament teòric d'allò que hauria

FOTO: MATTHEW CASSELL - JUSTIMAGE.ORG

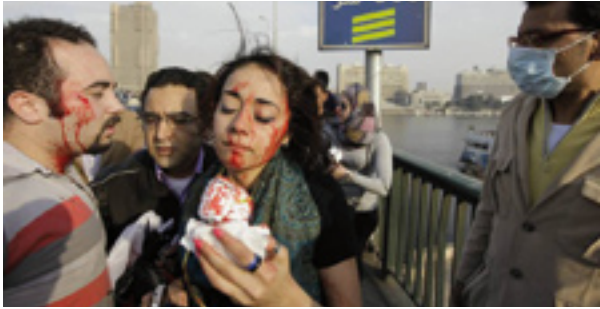

FOTO: LEFTERS PITAWAKS AP

Més vulnerables, més violència de gènere

El 73% de les dones assassinades a Catalunya eren immigrants; vuit de les onze víctimes d'aquest tipus de violència del 2010 eren foranes, va publicar la periodista Eva Peruga.

La causa que la violència masclista afecti més a aquest segment de població s'atribueix, per les expertes, al fet que aquestes dones moltes vegades es troben en situacions de més vulnerabilitat, com per exemple, sense papers o permís de treball, fets que les fan més dependents de les parelles.

Un aspecte "fosc" de la Llei d'Estrangeria, segons les entitats de drets humans, recau en el fet que encara la custòdia dels fills queda en mans de la persona que reagrupa. Aquesta condició perpetua casos de xantatge emocional per temor a perdre els fills, ja que moltes de les dones immigrants són les reagrupades.

de ser el feminisme del segle XXI: el feminisme dialògic que pretén unir la força de totes les dones (diferents nivells d'estudis, posicions socials o ètnies) per superar les desigualtats que patim", escriu Puigvert.

"Estem plantejant una tercera onada de feminisme: el dialògic, que és un pas més. Agafa les contribucions del feminisme de la igualtat, de la diferència, i intenta anar més enllà per donar resposta a una societat multicultural que no té res a veure amb el context en el qual la Clara Campoamor va aconseguir el dret de vot de les dones", conclou Serradell.

En el llibre *Otras inapropiables. Feminismos desde la frontera*, es defineixen uns "feminismos frontereros (fronterizos) mestissos i intrusos, amb lleialtats dividides i desvinculats a pertinences exclusives". "El pensamiento fronterizo neix

de l'experiència migratòria i del fet de ser dones. Parteix de la pràctica quotidiana", matisa Flamtermesky.

L'antropòloga i feminista Verena Stolcke, en el seu article *La Mujer es puro cuento: La cultura del género* ja descrivia la paradoxa que durant els anys 70 les feministes blanques havien "ignorat la història, la cultura i les condicions de vida de les dones negres, havent fet molt poc o res per comprendre i combatre el racisme". "Com a antropòloga i feminista crec que s'ha d'escoltar amb molta cura quina és l'experiència i la trajectòria vital immigratòria d'aquestes persones, evitant imposar les nostres creences. Tractar de contribuir que les seves necessitats es traslladin en polítiques públiques, que no és el que està passant", i etziba: "Ara bé, els problemes de fons són, sens dubte, les fronteres". ■

RECURSOS

- *Mujeres migrantes, viajeras incansables: Monográfico sobre género e inmigración*, Harresiak Apurtuz, Bilbao: Agrela, Belén; *Las figuras mujer inmigrante en las políticas de Acción social. De los discursos a las practicas y los modelos de intervención*.
- Gil, Sandra, *Construyendo otras: Normas, discursos y representaciones en torno a las mujeres inmigrantes no comunitarias*.
- Bell Hooks i altres (2004), *Otras inapropiables. Feminismos desde la frontera*, Madrid. *Traficantes de sueños*. Citat a Zabala, Begoña, *Mujeres inmigrantes: Algunas consideraciones desde el feminsmo*.
- Mestres, Ruth; *Feminisme, dret i immigració: Una crítica feminista al dret d'estrangeria*. Tesi doctoral. Universitat de València, 2001.
- Serradell Olga; Munté Ariadna, *Dialogicidad y poder en el discurso racista y antirracista*, A Revista Signos, Monogràfic N. 2. 2010.
- Puigvert, Judith, *Feminismo dialógico*, A Beck-Gernsheim, Elizabeth; Butler Judith; Puigvert, Lidia; *Mujeres y transformaciones sociales*, El Roure Editorial, Esplugues de Llobregat, 2001.
- Stolcke, Verena: *La Mujer es puro cuento: La cultura del genero a Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia*. Núm. 19, 2003.
- Amirian, Nazanin; *Velo, monjas y modas*, A *Público*, 3 de juliol del 2010. Disponible a: <http://www.nazanimirian.es/?p=4464>
- Peruga, Eva; *El 73% de les dones assassinades a Catalunya eren immigrants*, A *El Periódico*, 26 d'octubre del 2010. Disponible a: <http://www.elperiodico.cat/ca/noticias/societat/20101026/les-dones-assassinades-catalunya-eren-immigrants/557661.shtml>

Coeducació, camí cap a la igualtat real

L'escola ha assumit el paper educador que abans realitzava la família i esdevé el mitjà més autoritzat per lluitar contra qualsevol tipus de discriminació, sexisme o violència. Aquesta transformació cultural que avui dia demana la societat ve de la mà de la coeducació en el sistema escolar. Però a Catalunya persisteix un model d'escola patriarcal i androcèntrica

Per **Montse Barrachina**

Per què sembla estrany que una nena vulgui ser electricista? O poc habitual que un nen desitgi convertir-se en educador d'una escola bressol? El concepte de coeducació està indissolublement lligat al d'igualtat i fa referència a la necessitat d'oferir una educació idèntica i comuna per als dos sexes respectant la diferència. Marina Subirats, sociòloga i exdirectora de l'Institut de la Mujer, defineix la coeducació com "tot un procés en el qual es va fent un camí perquè nens i nenes, nois i noies, tinguin un paper d'iguals".

La incorporació de la dona al treball remunerat i el desequilibri en els horaris laborals que segueixen mares i pares han provocat que els infants i el jovent cada cop depenguin més del professorat. Amb aquesta realitat social, "molts pares abandonen el vessant educador perquè no saben què han de fer ni quins valors han de transmetre als seus fills", comenta Marina Subirats. I és aquí on l'escola ha d'actuar avui dia; ha de suplir la tasca educativa que tradicionalment realitzava la família. Subirats assegura que "les escoles estan organitzades i preparades per assumir la transmissió de missatges culturals

Sense un veritable model

Malgrat que l'escola representa el mitjà més adient per superar les desigualtats de gènere, l'androcentrisme segueix present en els continguts, el llenguatge i els mètodes educatius. Segons Gemma Nicolás, directora del CIRDA (Centre d'Informació i Recursos per a les Dones), "no hem tingut mai un model coeducatiu a Catalunya, només professores que han intentat introduir la coeducació a les seves assignatures". Mercè Otero, qui actualment realitza assessorament en matèria coeducativa, és una de les moltes dones que han treballat des de l'aula per esborrar el concepte patriarcal de la societat: "s'ha de fer un canvi de perspectiva. Sembla com si la coeducació fos una cosa més, com si no s'hi hagués de fer més. I encara està tot per fer, ens falta moltíssim, perquè una cosa és parlar de currículums i l'altra, de la interacció entre les persones".

La història del nostre país ha girat l'esquena a un model educatiu del qual ja se'n parlava a començaments del segle XX. Així, durant la Primera República es va crear la xarxa pública del Patronat Escolar de Barcelona, caracteritzat per aplicar una avançada pedagogia en el seus centres. A nivell

estatal, la Institución Libre de Enseñanza va significar un referent de modernització cultural i científica. Amb la democràcia, la reivindicació coeducativa a Catalunya va anar de la mà de la lluita feminista, amb les Jornades Catalanes de la Dona de 1975. Però un cop implantada l'escola mixta, va quedar clar que no n'hi havia prou amb agrupar nens i nenes en una mateixa aula si s'excloïa dels continguts acadèmics tot allò que tenia a veure amb el món i el saber de les dones.

L'escola mixta suposa "un primer pas necessari per a la coeducació, però és insuficient, perquè tota la cultura continua sent construïda pels homes. Avui encara es manté un desequilibri cultural. El que es pretén amb la coeducació és que canviï el model cultural", explica Marina Subirats

Família, valors i convivència

L'Àrea de la Dona del Consell Comarcal del Bages va posar en marxa l'any passat el *Debat Familiar sobre Valors i Convivència*, un qüestionari adreçat a tots els membres de la unitat familiar per educar-los en solidaritat, igualtat, convivència i diàleg. Aquesta iniciativa formava part del programa "Prevenir i Combatre la Violència cap a les Dones 2006-2010" i hi van respondre prop de 2.300 famílies de la comarca amb fills entre tercer i sisè de primària. Prèviament, a l'escola s'hi van desenvolupar jocs i tallers amb els alumnes de 31 centres educatius per reflexionar sobre els valors assignats a homes i dones.

Segons l'estudi, més de la meitat de les famílies mostren un estil autoritari davant la resolució de conflictes. En canvi, la majoria dels infants tenen clar que el diàleg és la millor manera de solucionar els problemes, encara que desconeixen les estratègies necessàries per aconseguir-ho. Alhora, la major part d'infants assegura que no hi ha distincions entre nois i noies, i que el professorat no els aplica un tracte diferent. On s'hi troben diferències és respecte a l'exercici de la violència, ja que els nois protagonitzen més conductes agressives (cops, empentes, pessics...) i agredeixen més als del seu sexe que a les nenes.

Exposició sobre dones científiques a l'EBM Somriures.

Igualtat formal

La normativa del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya ofereix un marc legal per garantir la igualtat real d'oportunitats per als dos sexes i la incorporació de la perspectiva de gènere a l'acció educativa. La Llei Orgànica d'Educació (LOE) preveu la implantació d'un responsable a cada centre per al foment de l'educació, així com el suport a la formació dels docents. Diverses escoles i instituts desenvolupen projectes específics, que van des d'actuacions per prevenir la violència de gènere, treballs de recerca sobre el paper de la dona a la ciència o foment de l'esport mixt, entre d'altres.

Si bé s'ha aconseguit la igualtat formal, la majoria d'investigacions posen de manifest que aquesta no ha anat acompanyada d'una igualtat real. En les relacions socials es continuen mantenint moltes formes de discriminació acceptades perquè estan arrelades en els individus i es fonamenten en

les ideologies socials. Marina Subirats admet que "hem avançat en igualtat de sexe, però no en igualtat de gènere".

La cura dels fills i de la llar, que tradicionalment s'ha considerat una activitat pròpia de les dones, gaudeix de ben poca consideració social, "però el dia que no es fa és quan es veu el valor que té. A això que és tan propi de la vida no se li ha donat valor", comenta Marina Subirats, per a qui "la part femenina de les dones segueix tant o més exclosa que abans en el món educatiu. I ara, aquesta part de la vida es posa a l'abast de nois i noies".

Curriculum ocult

Molts estudis han analitzat el currículum ocult, és a dir, les pautes i valors inconscients que es transmeten en la pràctica escolar i que perpetuen les normes socials establertes. A l'estudi Rosa y Azul, publicat al 1988 i del qual Marina Subirats n'és coautora, es posava de relleu que a l'escola tant les dones com els homes mestres dirigien un 25% més de paraules als nens que a les nenes. Una clara evidència que els nens són protagonistes en l'aula.

Malgrat que les noies obtenen millors notes que els nois a primària i secundària, aquests resultats no es corresponen amb l'èxit professional a causa de la desigualtat d'oportunitats. El seu futur es veu condicionat moltes vegades per les idees prèvies d'una part del professorat, al considerar que les carreres tècniques i científiques són més apropiades per al sexe masculí. Però és en els estudis de formació professional on es dona més diferència en la presència dels dos sexes. Les noies no s'encarriren per aquest camí perquè l'orientació del estudi no es realitza fins a l'adolescència i, encara que l'elecció no està feta, la personalitat de base ja està marcada i els estereotips assumits.

Exposició sobre dones científiques a l'EBM Somriures.

Libres de text i contes infantils

La figura de la dona en el món de la ciència i la cultura continua pràcticament absent en els llibres de text. Sembla com si els grans avenços i descobriments científics hagin estat només cosa d'homes i s'hagi silenciada el treball de científiques tant o més importants que ells, com Maria Skłodowska (coneguda com Marie Curie), Emilie du Chatelet o Maria Winkelman. D'altra banda, la història de la humanitat ha estat representada i liderada per homes d'estat, mentre s'obliden les grans aportacions de les dones com Olímpia de Gouges, Hipàtia d'Alexandria o Hildegarda de Bingen. S'ha provat que les editorials corregessin aquesta discriminació, "però són molt conservadores, no s'hi volen arriscar perquè pensen que és una aventura i que les escoles no escolliran el seu llibre", declara Marina Subirats.

Pel que fa als contes infantils, aquests són el primer contacte de l'infant amb la lectura i tenen un gran poder socialitzador. En la majoria de contes tradicionals els valors que semblen positius per a les nenes (dependents, insegures, tendres, passives, responsables, sensibles) no són els mateixos per als nens (independents, segurs, agressius, trapejats, naturals, valents). A més, als nens se'ls nega la sensibilitat i la humanitat i se'ls impedeix mantenir relacions socials harmòniques tant amb homes com amb dones, mentre que les nenes veuen reduïda la seva autonomia, els neguen la igualtat d'oportunitats i els tallen el potencial creatiu.

Ús del llenguatge

El llenguatge és una representació del nostre pensament i l'ús del masculí reforça el paper predominant de l'home. Quan a l'escola o fora d'ella utilitzem el masculí genèric, ho

fem des d'una òptica aparentment neutra, però en realitat aquest ús només fa referència a un sol col·lectiu. Mercè Otero interpreta aquest fenomen com "una contradicció amb la pretesa economia del llenguatge perquè valorem totes les capacitats lingüístiques i per economia exclouem el gènere femení". Aquest protagonisme ja el trobem, però, en les llengües clàssiques com el llatí. Cal, doncs, adoptar mesures correctores com utilitzar desdoblaments (nenes i nens, mares i pares) i substantius col·lectius (alumnat, professorat, famílies).

Joguines i espais de joc

A partir de l'any i mig o dels dos anys, els petits comencen a adquirir estereotips que es mostren a través del joc simbòlic. D'acord amb l'estudi *El sexisme a les joguines*, de Maria de Borja i Montserrat Fortuny, moltes inhibicions femenines poden tenir la seva arrel en una menor i pitjor representació de les nenes i les dones en les joguines respecte als nens i els homes. Perquè uns i altres arribessin al món laboral i social en condicions de plena igualtat, un pas fonamental seria eliminar els continguts sexistes en totes les joguines i posar-les a disposició dels dos sexes. Tanmateix, aquest futur sembla de moment molt idíl·lic, ja que els fabricants marquen una lògica estereotipada per al target dels seus productes que transmet la publicitat.

En l'àmbit del joc escolar, els patis són una representació en miniatura de la nostra societat, on els infants reproduïxen la competitivitat, l'agressivitat i el sexisme que els envolta. La utilització de l'espai és desigual i separada per sexe. Mentre ells juguen a futbol i ocupen la major part de l'espai, elles se'n reserven un lloc reduït per a saltar a la corda. Des

Exposició sobre dones científiques a l'EBM Somriures.

Exposició sobre dones científiques a l'EBM Somriures.

de l'escola s'han de posar mesures perquè el joc eviti la competitivitat cruenta, no fomenti l'agressivitat i faciliti les relacions entre nenes i nens.

Idees preconcebudes

Mercè Otero sosté que els nens i les nenes entenen perfectament el concepte de coeducació, "són els que ho veuen més clar. Les criatures no en són, de ximpls. Som els adults els qui després els anem manipulant". L'èxit, però, d'aquest model coeducatiu necessita de la complicitat de les famílies, que hauria de començar en els primers anys d'escola.

Sovint quan es parla de famílies nouvingudes o d'altres ètnies s'hi associen idees preconcebudes al voltant de la convivència, la integració o l'educació. Marina Subirats alerta sobre aquest aspecte, ja que "aquesta població ha emigrat amb un projecte familiar per millorar, per ascendir econòmicament i socialment. Volen tirar endavant, sacrificar-se i tenir diners. I per això controlen molt l'educació dels seus fills". Per la seva banda, Mercè Otero subratlla que aquestes famílies "estan aquí i no se n'aniran. Ara és el moment de pensar-ho bé, de fer una intervenció". ■

Mirada coeducativa

L'Escola Bressol Municipal Somriures de Terrassa va obrir les seves portes el curs 2007-2008 amb un programa experimental per posar en funcionament un nou model de treball pedagògic a la ciutat. L'equip de l'escola revisa amb freqüència el seu currículum ocult i vetlla per l'ús no discriminador del llenguatge oral i escrit, tant en la comunicació amb les famílies com amb els nens i les nenes. Es té molta cura en la imatge visual, com fotografies i dibuixos, on els dos sexes es veuen representats en les mateixes activitats. En la selecció i elaboració de materials didàctics propis s'acostuma a adaptar contes i personatges tradicionals amb la presència de personatges femenins i masculins. Així, en el conte de la Castanyada han introduït el Pep castanyer, en el del Tió, la nena i el nen apareixen en el mateix pla d'acció, i en la festa del Carnestoltes han creat la Sra. Carnestoltes, esbojarrada i divertida.

Per compensar les mancances que nens i nenes tenen alhora de formar la seva identitat i personalitat, l'EBM Somriures ha realitzat "tallers d'acció positiva", on poden experimentar sensacions i conductes atribuïdes a l'altre sexe. Perquè perdin la por i siguin més arriscades, les nenes juguen amb camions, s'enfilen per rampes i es converteixen en animals salvatges. I els nens es donen massatges entre ells o a les nenes, perquè mostrin la seva sensibilitat i exterioritzin les seves emocions.

D'altra banda, amb motiu del 8 de març, Dia de la Dona Treballadora, l'escola aprofita per fer visible el treball de les dones al llarg de la història en àmbits no domèstics. Les pintores Frida Khalo i Mary Cassat, les científiques Jocely Bell, Emilie du Chatelet i Chien Shiung Wu, i l'escriptora Adela Turín, han estat els referents femenins al voltant dels quals s'han organitzat activitats i tallers que han comptat amb la intervenció de les famílies.

RECURSOS

- Borja i Solé, Maria de; Fortuny i Gras, Montserrat. *El sexisme a les joguines*. Estudis Dona i Societat. Institut Català de la Dona. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1993.
- García Colmenares, Carmen. *El lenguaje*. Disponible a: www.educandoenigualdad.com/
- Subirats, Marina. *Conquistar la igualdad: la coeducación hoy*. Revista Iberoamericana de Educación, 1994.
- Roset, Montserrat; Pagès, Eugènia; Lojo, Mirta; Cortada, Esther. *Guia de coeducació per als centres educatius: pautes de reflexió i recursos per a l'elaboració d'un projecte de centre*. Institut Català de les Dones, 2009.
- Debat Familiar sobre Valors i Convivència: *una experiència participativa a 16 municipis del Bages*. Consell Comarcal del Bages, 2010.
- *Guia de contes i literatura infantil no sexista*. Centre d'Informació i Recursos per a les Dones. Biblioteca Central de Cornellà de Llobregat.
- Web de la Federació d'ensenyament de CCOO de Catalunya: <http://conc.ccoo.cat/ensenyament/>
- Web de Programes d'innovació educativa del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya: <http://www.xtec.cat/innovacio/coeducacio/>

Arrels feministes en la Sobirania Alimentària

Les greus crisis climàtica, energètica i alimentària que se sobreposen avui demanen reflexió sobre la nostra relació amb la natura, i concretament amb la producció d'aliments. La Sobirania Alimentària aporta solucions des dels moviments camperols, on les dones han estat encapçalant les lluites i dins els quals les dones han hagut de lluitar també pel seu reconeixement. I segueixen fent-ho

Per **Laia Serra Valls**

El compromís, com a part dels Objectius del Mil·lenni de l'ONU, de reduir la fam per al 2015 no es complirà. Líders empresarials de tot el món reunits a Davos van demanar l'any passat concloure la Ronda de Doha de l'Organització Mundial del Comerç (OMC) per liberalitzar el comerç mundial. Precisament el contrari demana la Marxa Mundial de Dones en defensa de la sobirania alimentària: "que l'alimentació i l'agricultura s'exclouin de l'OMC i dels acords de lliure comerç. És més, rebutgem les institucions capitalistes i patriarcals que conceben els aliments, l'aigua, la terra, el saber dels pobles i el cos de les dones com a simples mercaderies".

El model agroindustrial, que expulsa les comunitats rurals de les terres, crea monocultius per a biomassa i aliments adreçats als països rics, s'apropia de les llavors, etc., destrueix sistemàticament els sistemes alimentaris dels països de la perifèria en pro d'un mercat agroalimentari mundial controlat per conglomerats transnacionals. Lluny d'eradicar la fam i la pobresa, les incrementa.

El consumisme és origen de gran part dels problemes del món actual, i també és l'orientació cultural dominant al món occidental. Rarament apareix com a tal en els mitjans malgrat que n'hem de ser cada cop més conscients. Anàlisis com *l'State of the World 2010*, del WorldWatch Institute, han de tenir més ressò per plantejar la transició a nivell global, del consumisme a la sostenibilitat.

Què mengem i com ho produïm?

Sobirania Alimentària (SbA) és el dret dels pobles a definir els seus sistemes i polítiques agràries i alimentàries. Implica el veritable dret a l'alimentació i el dret als recursos per a la seva producció mitjançant mètodes sostenibles. Opta per un model d'agricultura que organitza la producció i el consum d'aliments d'acord amb les necessitats de les comunitats locals i el seu medi ambient, i atorga prioritat a la producció i el consum local i domèstic. La SbA inclou el dret a protegir i regular la producció local agropecuària i a protegir el mercat domèstic del dúmping d'altres països. Garanteix que els drets d'ús i gestió de terres, territoris, aigua, llavors, bestiar i biodiversitat estiguin en mans de qui produeix els aliments i no del sector empresarial.

La idea va ser llançada en la cimera mundial sobre l'alimentació el 1996 per La Vía Campesina, organització nascuda el 1992 i que avui comprèn vora de 150 organitzacions locals i nacionals a 70 països d'Àfrica, Àsia, Europa i Amèrica, i representa vora de 200 milions de camperols i camperoles. Davant la globalització de les polítiques agrícoles i l'agroindústria, la Sobirania Alimentària forma un moviment popular global que, com es recordava a la presentació de les Jornades sobre Recerca i SbA, celebrades a la ciutat de Barcelona al novembre del 2010, ofereix elements que permetrien reduir la fam i la pobresa en el medi rural segons el relator de les Nacions Unides pel dret a l'alimentació.

Impossible sense les dones

La SbA reconeix els drets de les dones camperoles i l'equitat en l'accés i control dels recursos. Rosa Binimelis, Doctora en ciències ambientals (economia ecològica) per la Universitat Autònoma de Barcelona, membre de l'Institut d'Economia Ecològica i Ecologia Política (IEEEP) i implicada en l'Aliança per la Sobirania dels Pobles, explica com no ha estat sempre així. Malgrat que la majoria de membres del moviment La Vía Campesina són dones (les dones també són majoria al camp), i el moviment era autònom, pluralista, multicultural i sense afiliacions de cap tipus, la visió patriarcal estava arrelada en molts llocs. Van caldre lluites molt intenses dins el propi moviment per canviar la situació. Les dones van organitzar conferències paral·leles, tots els corrents dels ecofeminismes van involucrar-s'hi, van crear xarxes. Van

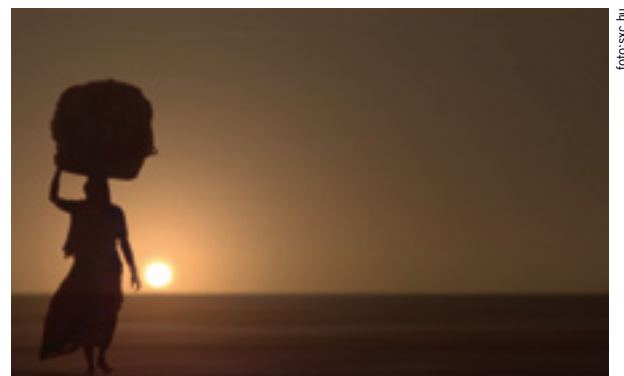

foto:scx.hu

aconseguir fer explícits el reconeixement de la contribució de les dones en el món rural, així com que la SbA només pot donar-se quan no hi ha opressió de cap tipus, per tant tampoc vers les dones. La paritat va fer-se obligatòria en totes les delegacions de La Vía Campesina, recorda Binimelis.

El vincle de La Vía Campesina amb el moviment feminista ha estat crucial per completar el significat del concepte de Sobirania Alimentària, que es construeix també com l'espai on es qüestionen les relacions de poder entre els homes i les dones. Al llibre *Las mujeres alimentan al mundo*, resultat d'una labor col·lectiva sobre la SbA i el paper de les dones per part d'un grup d'expertes de diversos països del món amb la coordinació d'un equip de l'associació Entrepobles,

es recorda que la SbA requereix la perspectiva de gènere en les seves propostes i actuacions, així com dins el propi moviment. Perquè cal fer visible el paper fonamental de les dones i superar les discriminacions específiques que pateixen, incloses les violències. Les dones reclamen el dret a la terra i a l'aigua, la valoració dels seus coneixements i del seu treball com a productores, processadores i distribuïdores dels aliments que nodreixen la gran majoria de la població pobra del planeta. Mentre que les dones són les productores principals dels aliments bàsics —vora el 80% dels aliments als països del sud-, amb prou feines són propietàries de l'1% de la terra; treballen amb salaris inferiors als dels homes i sense prestacions socials. ■

El diàleg entre feminisme i SbA

Així com des de l'Economia Feminista es reivindica la centralitat de les persones en el sistema socioeconòmic, la SbA "situa les aspiracions, necessitats i formes de vida dels que produeixen, distribueixen i consumeixen els aliments en el centre dels sistemes i les polítiques alimentàries, per davant de les demandes de mercats i empreses" (La Vía Campesina).

Als reptes de la sostenibilitat mediambiental, social i econòmica que apuntava l'IAAASD (organisme creat per la FAO i el Banc Mundial per analitzar com el coneixement pot aplicar-se al desenvolupament) s'ha de sumar la sostenibilitat humana, segons la qual tota la societat es fa càrrec de la cura que implica el manteniment de l'espècie: "La SbA recontextualitza i dóna valor a moltes lluites feministes i planteja la urgència d'una agenda política al voltant dels treballs reproductius, que inclouen els treballs de processament d'aliments, i de cura, però no com una cosa exclusiva de les dones sinó com un assumpte de tothom"¹

Camperoles de Burkina Faso. Fotografia cedida per Hortensia Fernández

1. Memòria del FSCAT 2010. Seminari: *La cura de la terra i de la vida humana: una mirada des de les dones*. Dones i Treballs, Ecològistes en Acció, Marxa mundial de les Dones i Entrepobles.

RECURSOS

- DDAA. *The International Assessment of Agricultural Knowledge, Science and Technology*. Londres 2008. Disponible a: http://www.agassessment.org/docs/IAASTD_Pres.pdf
- Rivera-Ferre, Marta G. ponència a les I Jornades sobre Recerca i Sobirania Alimentària. Disponible a: <http://www.ent.cat/arag/htdocs/modules/content/index.php?id=49>
- Declaració de les dones per la Sobirania Alimentària, Nyéléni, 27 de febrer del 2007: <http://www.marchamundialdelasmujeres.org/themes/biencommun/foodsovereignty/es>
- DDAA. *Indicadors participatius de Sobirania Alimentària a Catalunya* IEEEP i Associació Entrepobles. Maig 2010.

Disponible a: <http://www.ieeep.net/sobirania-alimentaria/documents/InformeIndicadorsSbA.pdf>

- *La Via Campesina. La agricultura campesina sostenible puede alimentar al mundo*. Yakarta, 2011. Disponible a: <http://alainet.org/images/Agriculturacampesina.pdf>
- DDAA. *Las mujeres alimentan al mundo. Soberanía Alimentaria en defensa de la vida y del planeta*. Entrepobles. 2009
- La Vía Campesina: www.viacampesina.org
- *I Jornades sobre Investigación y Soberanía Alimentaria*, 17 desembre 2010: <http://www.ent.cat/arag/htdocs/modules/content/index.php?id=49>

Anna Bosch

Militància ecologista com a experiència vital

Per **Anabel Herrera**

“Podem aportar [...] aquesta capacitat de pensar des de nosaltres mateixes tots els problemes de la humanitat. Es tracta d'un procés d'apoderament en el qual ens podem sostreure al pensament patriarcal que ha marcat amb ferro roent la nostra capacitat de pensar. Això vol dir revisar un a un tots els conceptes que hem après, passar-los pel nostre estómac, el nostre cor i el nostre cap. Seleccionar aquells que ens serveixen d'alguna manera i rebutjar sense complexos aquells que no estan fets a la nostra mida”.

Aquest fragment del text *La terra plora llàgrimes de petroli* ens pot donar una idea del pensament de l'Anna Bosch (El Figaró, 1950-2009), una de les veus més reconegudes dins dels moviments feministes, ecologistes i pacifistes. El seu interès per la política i els temes socials neix molt temps enrere, quan amb 14 anys va començar a treballar a la indústria tèxtil i es va afiliar a Comissions Obreres. Abans de complir els 30 va ser la primera alcaldessa democràtica d'una ciutat industrial catalana, Mollet del Vallès, pel PSUC.

El 1983, però, deixa els seus càrrecs i responsabilitats decebuda de la política institucional de la transició. Es va adonar que la lògica dels partits passava per davant dels interessos dels moviments socials i de les persones, un fet molt allunyat de les seves creences. Com escriuria anys més tard a *Más allá del poder*: “Les dones, amb la nostra pràctica, hem descobert que existeix una força més poderosa que totes les conegudes, la força de l'ordre simbòlic que es troba més enllà del poder polític i més a prop de cada persona; dins de si mateixa”. Les relacions humanes, i no el poder, eren la seva prioritat.

Comença el seu compromís en ferm amb l'ecologisme amb *Viure sense nuclears*, una campanya que va impulsar la primera Iniciativa Legislativa Popular de l'Estat espanyol per demanar el tancament de les centrals nuclears i que va desembocar en la creació del grup Acció Ecologista (actual Ecologistas en Acción). Són anys molt intensos dins de l'ecologisme, com recorda una de les seves amigues i companya de batalles, l'Hortensia Fernández, que la descriu com una persona súper activa i molt entusiasta. Es van aconseguir moltes altres fites, com ara la normativa solar per a totes les noves construccions o el programa d'innovadores mesures municipals sobre medi ambient de *Barcelona estalvia energia*.

La militància ecologista era per a Bosch una experiència vital. Però cada vegada la va anar encaminant més cap al feminisme i el pacifisme, descontenta de la visió que es tenia de les polítiques demogràfiques: En aquella època –anys 90- l'ecologisme apuntava l'excés de població al Tercer Món com a causa de la crisi ecològica i apostava per aturar-lo amb el control de la capacitat reproductiva de les dones.

Amb l'objectiu de parlar d'una sèrie de qüestions que no interessaven els homes ecologistes es va fundar el grup Las Petras, al qual pertanyia Bosch. L'ecofeminisme es basa en la idea que

Entusiasta, vitalista, activíssima i ferma en les seves conviccions. Així és com recorden els seus amics i companys de lluites la figura d'Anna Bosch, la primera alcaldessa democràtica d'una ciutat industrial catalana i una de les veus més representatives de l'ecofeminisme

les persones i el planeta ens necessitem mútuament, i les dones aportem molt en la construcció conjunta de la vida de les persones i el medi on es desenvolupen. “[...] Les dones tenim la clau per oferir a la societat una altra forma d'establir les relacions entre les persones i organitzar la vida col·lectiva. Però per fer-ho hem de creure en la nostra experiència i en la nostra capacitat” (*Estranyes en la política*).

L'Anna Bosch ens va impregnar del seu pensament fins al final dels seus dies –va morir al seu poble natal, El Figaró, després de vint anys de malaltia- i ens va fer creure que les dones podem transformar el món. “Assumir noves formes de veure el món comporta trencar amb els models establerts i actuar sense modèstia per construir d'altres que ens siguin propis, a mida de la nostra ambició de llibertat”, deia a *Feminisme, nous paradigmes i acció governamental*. ■

La revolució digital comença a parlar en femení

Més de 1900 milions de persones es connecten diàriament a internet, d'aquestes, un 45% són dones. L'esquerda de gènere en el món digital sembla que tendeix a desaparèixer, però és aquest tan sols un reflex de la societat analògica? Potser cal aprofitar l'esfera virtual per canviar els valors que fins ara havien regit una realitat patriarcal, amb visió masculina

Per **Laura Flores**

Els vostres conceptes legals sobre propietat, expressió, identitat, moviment i context no s'apliquen a nosaltres". Aquest és un dels punts que reivindicava John Perry Barlow a *La Declaració d'Independència del Ciberespai*, el 1996. En aquell document es criticava el poder capitalista i, inspirant-se en les bases marxistes, anunciava la creació d'una "nova civilització més humana i solidària" allunyada del món que els governs occidentals havien creat. Quinze anys després d'aquesta declaració, encara vigent, som testimonis d'un interès globalitzat per dirigir una nova construcció social i econòmica del ciberespai i l'entorn tecnològic que està revolucionant el segle XXI.

És un fet acceptat que la introducció de la tecnologia informàtica està canviant la humanitat. Internet s'ha convertit en el referent de les noves Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) i s'imposa com una necessitat bàsica que pretén convertir-se en una eina d'interacció comunicativa amb vocació universal. Segons l'escriptora i presidenta de la plataforma Dones en Xarxa, Gemma Lienas, "estem vivint un canvi molt significatiu en les nostres estructures neuronals, és a dir, no tant en el contingut dels nostres pensaments com en la forma de pensar: som més "multitask", tenim menys capacitat de concentració, som més visuals, tot és més fragmentari".

En aquest procés d'implantació de nous valors, la lluita per re-dibuir un marc legal regulador de l'allau informativa i de continguts que ofereix la xarxa ha generat un contingent obert entre els/les que es neguen a desvincular el seu treball o la seva obra de l'obtenció de beneficis directes i els/les que defensen una nova definició de la propietat intel·lectual. La tendència popular reclama la lliure circulació del coneixement i la creativitat cultural a través d'internet i vol evitar que el model neoliberal es torni hegemònic en el terreny de les TIC.

La Llei d'Economia Sostenible (Llei Sinde)

L'Estat espanyol ha elaborat un nou context legal, marcat per la Llei d'Economia Sostenible, envoltat de polèmica pels articles que versen sobre els drets d'autor i els webs que ofereixen enllaços de descàrregues de continguts digitals. Tot i abastar assumptes relacionats amb altres àrees del govern, els desacords que han suscitat els punts referents a internet han fet que a aquesta nova norma –amb la qual el govern vol fer front a la crisi econòmica– se la conegui com la "Llei Sinde", en referència a l'actual ministra de Cultura, Ángeles González Sinde.

La controvèrsia aixecada ha dificultat l'aprovació final d'aquesta llei que, després que fos rebutjada pel Congrés dels Diputats a finals de 2010, va salvar el Senat després que els membres del PSOE, del Partit Popular i de Convergència i Unió arribessin a un acord el 24 de gener.

"Crec que sí hi ha d'haver una regulació, la barra lliure total no em sembla seriosa i el món sencer va cap a una altra banda. Ara, un cop

establert el principi que la pirateria no pot ser, sí sóc partidària de regular-ho amb la ment oberta i permetre un determinat lliure flux de continguts i d'idees", apunta sobre aquesta reforma legal la periodista Anna Grau, corresponsal a Nova York del diari ABC, columnista del diari Ara i cofundadora de *Cuarto Poder* –el primer diari de blocs en castellà–.

L'oposició dels usuaris i usuàries habituals d'internet a la iniciativa proteccionista del govern ha posat de manifest que l'anomenada "esquerda digital" no és una simple qüestió de poder adquisitiu o nivell de vida. Ara també cal sumar les diferències generacionals que també afecten a la percepció d'una nova realitat cibernètica.

L'esquerda digital, també un problema de gènere

Tanmateix, podem afirmar que el problema de l'esquerda digital té una de les seves causes principals en un tipus de desigualtat universal: la de gènere. Les dones, a més de no participar en la creació, disseny i desenvolupament de la ciència tecnològica i no tenir accés igualitari en la seva utilització, es converteixen només en simples usuàries.

"A priori, l'accés a internet és una garantia per al desenvolupament i, indubtablement, per a la igualtat. Però encara hi ha un accés a internet a diferents velocitats", conclou la professora de la Universitat de Sevilla, Remedios Zafra, que actualment dirigeix el projecte de recerca *Gènere i Ciberespai des de l'art i la representació visual* (Ministeri de Ciència i Innovació 2009-2011) i la plataforma *XOy1 (equisceroyuno)*, per a la investigació i la producció artística sobre identitat i cultura de xarxes. "L'accés global i gratuït a la xarxa hauria de ser una condició primera i necessària per incentivar el desenvolupament. Cada vegada més, la formació i el treball (el saber i l'empowerment) són viables a través d'internet", afegeix Zafra.

Si fem cas a les dades¹, sembla que a l'Estat espanyol l'esquerda de gènere tendeix a disminuir en el terreny de les TIC. Però a Catalunya, que ocupa el segon lloc entre les comunitats autònomes amb major penetració d'internet (58%), només el 38% de les dones utilitza diàriament la xarxa davant el 51% dels homes².

Des de la presidència de Dones en Xarxa –plataforma catalana que fomenta l'accés a les noves tecnologies-, Lienas reclama “iniciatives polítiques que afavoreixin la conciliació, de manera que puguem accedir a tots els drets i beneficis que comporta l'ocupació i la independència econòmica”. En el mateix sentit, la presidenta de l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya i especialista en polítiques públiques d'usos del temps, Carme Freixa, recorda que “fins i tot la Cambra dels Poders Locals del Consell d'Europa ha recomanat a la UE que consideri el temps un dret de ciutadania i això només es pot aconseguir amb les TIC i aplicant la perspectiva feminista per canviar les seves formes d'ús”.

D'usuàries a creadores de continguts

“Les dones disposen d'una arma molt poderosa, que és el seu potencial com a mercat publicitari. Aquest és el gran repté ara a internet: el model de negoci”, indica la periodista Anna Grau. Per aquest motiu, és important que la igualtat de gènere també s'incorpori a l'esfera creativa i a l'àmbit productiu de les TIC.

La manca d'atractiu per a les dones dels estudis relacionats amb les ciències i les enginyeries és especialment problemàtica per a tots els països. No obstant això, en xifres globals, i segons la publicació *She figures 2009*, elaborada per la Comissió Europea, la presència de les dones en ciència i tecnologia es va incrementant gradualment fins a arribar al 45% de dones en els estudis de doctorat. Aquests percentatges disminueixen fins a un 41% en matemàtiques i ciències computacionals i fins a un 25% en els diferents àmbits de l'enginyeria i la construcció.

Durant el curs 2006-2007, segons l'Institut Nacional d'Estadística, el nombre total de dones matriculades a les universitats espanyoles suposava el 54,40% sobre el total de l'alumnat, però aquest percentatge minvava fins al 27,26% en les especialitats tècniques. Aquest fet contradictori remet a altres barreres, diferents a les qualificacions, que dissuadeixen les dones d'optar per carreres més tecnològiques, en les

quals els homes són majoria i l'accés a la vida laboral resulta més difícil per a les dones que per als homes.

En el sector científic, en canvi, l'equitat de gènere està més present. L'informe del CSIC, *Mujeres investigadoras 2010*, confirma la tendència positiva experimentada per les dones, durant els darrers anys, en el terreny de la recerca. Segons aquest estudi, el 2009, el percentatge de dones en la categoria de científica titular (la més baixa) és d'un 40,9%, però en posicions d'alta responsabilitat la xifra descendeix -fins a un 23,5% en la categoria de professora d'investigació (la més alta)-. L'anomenat sostre de vidre es fa evident també en aquest àmbit. “Veiem que la tendència capitalista, del tot vigent encara a la xarxa, orienta a les dones a convertir-se en consumidores i prosumidores (no remunerades), mentre que les tasques dels homes acostumen a estar més i millor pagades”, confirma Remedios Zafra.

Insistim, si les dades mostren una alta qualificació femenina en els sectors científic i tecnològic, per què continua imperant la visió masculina a la revolució digital?. “Vivim un moment de transició lenta i de vegades de retrocessos, on els canvis d'igualtat a la xarxa són encara poc perceptibles, de fet, allà on parlem de contextos de major prestigi, seguim trobant contextos més masculinitzats. Així, mentre els homes segueixen sent els màxims productors de tecnologia i dispositius per a la xarxa, i també de continguts més visibilitzats en blocs i en espais com Wikipedia, les dones tenen un paper més visible a les xarxes socials”, argumenta Zafra.

Les dones dominen les xarxes socials i els webs 2.0

L'estudi *Women on the Web: How Women are Shaping the Internet*, publicat per ComScore -companyia de referència en tecnologies de mesura i anàlisi web- certifica que les dones de tot el món accedeixen amb més freqüència a les xarxes socials i webs 2.0. Tot i que elles representen menys de la meitat de la població a internet (46%), durant el 2010, un 75,8% d'aquest públic femení va visitar un d'aquests llocs, enfront un 69,7% d'homes.

Aquest informe identifica les dones de mitjana edat -més de 45 anys- com el grup amb major creixement en l'accés a les xarxes socials. Encara que les que tenen entre 15 i 24 són les que més ús en fan. “Generacionalment no m'han enganxat tan de ple com a d'altres, no tinc temps, ni em surt, ni em sento còmoda penjant cada detall del meu dia a dia. En canvi haig d'admetre que m'agrada molt xafardejar què fan els meus amics. M'estic tornant una mena de voyeur que dóna ben poc a canvi, em sento com James Stewart a *La finestra indiscreta*”, comenta l'Anna Grau sobre la utilitat de les xarxes socials.

Aquest domini de la dona al món 2.0 es dona a Facebook i a xarxes menys globals, com les alemanyes o russes, així com a webs basades en l'interacció fotogràfica (Fotolog, Flickr). On pràcticament estan empatats els sexes és a Twitter i a LinkedIn. Ara bé, si reduïm la mostra i ens fixem en les xifres que afecten a l'Estat espanyol, cal afegir una nova tendència entre el públic femení present a la xarxa. L'últim estudi d'ocupació de Jobssy, assenyala que el 74,2% de les dones – per un 65% dels homes- van utilitzar xarxes socials per a la seva millora laboral o professional el 2010.

“Tinc un web i un bloc, perfil a LinkedIn, gairebé 3000 amics a Facebook i m'acabo d'estrenar a Twitter. Les meves col·leccions infantils *La Tribu de Camelot* i *La fada Menta* tenen les seves pròpies pàgines webs. Cada vegada que publico un nou llibre el difonc en aquestes plataformes i a través de la meua llarguíssima llista de distribució”. Així reconeix l'escriptora Gemma Lienas la importància d'aquest nou entorn digital per a la difusió del seu treball.

Certament, el fenomen de les xarxes socials i les webs 2.0 ha obert una nova via d'expressió per a sectors que fins ara no havien estat protagonistes de l'actualitat, persones sense veu a la societat. “La informació circula, s'expandeix i ens permet denunciar tot el que els passa en el món a les dones que viuen en llocs on els valors de la paritat, la igualtat i l'equitat no existeixen o estan permanentment amenaçats”, afirma Carme Freixa, que actualment és editora del bloc de continguts de gènere i feministes *Cicatrices Transgèniques*.

Però, som conscients que qualsevol persona amb accés a internet pot esdevenir creadora de continguts? Aquest fet està perjudicant la credibilitat dels/les professionals de la informació, que hauran de cercar una fórmula per diferenciar el seu treball, i donar-li valor, als nous espais digitals. Segons l'Anna Grau, hi ha “més difusió” del que publiquen els/les periodistes arreu del món “però alhora existeix més trivialització d'allò que escrius”. Freixa recomana: “Cal ensenyar a les persones a distingir la informació tòxica de la informació veraç i contrastada. Com en el món 1.0, no tots els continguts que circulen per la xarxa són informació”. ■

Dades de l'accés a internet, o de la manca d'aquest

Les dades recollides per l'Institut Internacional d'Investigacions i Capacitació de les Nacions Unides per a la Promoció de la Dona (INSTRAW), a propòsit de la revisió i valoració de la implementació de la Declaració i Plataforma d'Acció de Beijing (2005), verifiquen que més de mil milions de persones al món viuen sota el llindar de la pobresa (el 70% d'aquestes són dones).

El 2010, segons l'Internet World Stats, dels 1.966 milions d'internautes amb connexió, gairebé el 63% viu als països industrialitzats, on resideix el 15% de la població mundial. I mentre Europa i els Estats Units sumen 501 milions d'usuaris, en tot el continent africà la xifra descendeix a 110 milions.

L'Estat espanyol ocupa el sisè lloc en l'ús d'internet a Europa. El percentatge d'homes usuaris es situa en un 55% (2% menys que el 2008) i el de les dones en un 45% (un 3% més que el 2008).

1. Internet World Stats. Informe 2010. <http://www.internetworldstats.com/>
2. FUNDACC. 4a onada 2010 del Baròmetre de la Comunicació i la Cultura.

RECURSOS

- J.P. BARLOW. *Declaración de Independencia del Ciberespacio*. Disponible a: http://biblioweb.sindominio.net/telematica/manif_barlow.html. Consulta: 14-02-11
- Institut Internacional d'Investigacions i Capacitació de les Nacions Unides per a la Promoció de la Dona (INSTRAW). Disponible a: <http://www.un-instraw.org/es/>. Consulta: 16-02-11
- Internet World Stats. *World Internet Users and Population Stats*. Disponible a: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>. Consulta: 16-02-11
- FUNDACC. *4a onada 2010 del Baròmetre de la Comunicació i la Cultura*. Butlletí electrònic de FUNDACC. Núm.31 - Octubre de 2010
- ComScore. *Women on the Web: How Women are Shaping the Internet*. Disponible a: http://www.comscore.com/Press_Events/Presentations_Whitepapers/2010/Women_on_the_Web_How_Women_are_Shaping_the_Internet/%28language%29/eng-US. Consulta: 02-03-11
- Network World. *Las mujeres utilizan las redes sociales para mejorar su empleo*. Disponible a: <http://www.networkworld.es/Las-mujeres-utilizan-las-redes-sociales-para-mejorar-su-empl/seccion-profesional/noticia-107137>. Consulta: 04-03-11
- CSIC. *Mujeres Investigadoras 2010*. Disponible a: www.amit-es.org/assets/files/publicaciones/csic%202009.pdf.
- Comissió Europea. *She Figures 2009*. Disponible a: ec.europa.eu/research/science.../pdf.../she_figures_2009_en.pdf
- UPC. *Dones i Carreres Tècniques*. Disponible a: https://intranet.upc.edu/e.../docs/069CapitolUPC_dones_i_tecniques.pdf

Tot llegint els ca

COLABORACIÓN EN LOS QUEHACERES DOMÉSTICOS

En muchas cosas puedo *yo* colaborar con la familia.
Por ejemplo:

- Ocupándome de mis propias cosas.(...)
- Aprovecharé los ratos libres que me quedan después de estudiar y los días de fiesta para ocuparme mejor de estudiar y los días de fiesta para ocuparme mejor de mis cosas.
- Para arreglar i biblioteca y mis cajones
- Para reparar los pequeños desperfectos de mis trajes: el botón caído, el descosido de la falda.
- Para zurcir unos calcetines.
- Para planchar unos pañuelos.
- Se trata de tener ocupado mi tiempo en tareas agradables y femeninas, al mismo tiempo que ahorro un trabajo a mi madre, y al servicio, tan ocupado en otros quehaceres.

Formación Político social. Primer curso de bachillerato. Madrid, 1962

EL PRINCIPAL SERVICIO DE LA MUJER: LA MATERNIDAD

Dentro de la familia, la mujer merece todos los honores por el amor del hombre. Pero ¿por qué merece este amor por su belleza? ¿Solo por su delicadeza? Mucho más que eso merece el su "abnegada maternal", por enorme que sea, realizando el gobernando el hogar donde convive.

Formación Político social. Primer curso de bachillerato. Madrid, 1962

Cuanto mejor esté la casa en la familia. En economía, la salud del hogar depende de las mujeres. Es, pues, a servicio a la mujer su historia.

A nosotros no nos pasará

"En clase ven normal que sea la madre quien falte al trabajo cuando enferman"

"En casa mi madre trabaja más que mi padre", dicen los alumnos de primero de ESO

El reto es neutralizar los mensajes que refuerzan los estereotipos de género"

8/03/2011 La Vanguardia - Tendencias-

La revolución que se avecina

Llámeme maduro, no viejo

Los cambios sociales obligan a revisar el léxico de una etapa llena de estereotipos

6/03/2011 La Vanguardia -Tendencias-

Una superviviente del maltrato 'educa' a los policías

13/03/2011 -público.es -España-

La mujer sí merece un titular

Un estudio revela que los periódicos españoles promueven una imagen positiva del género femenino

14/03/2011 Público.es -Femenino Plural-

Un altre horari és possible

Una jornada de la Fundació Univer Girona sobre l'organització del treball vol demostrar que la flexibilització productiva

Estan obligades a pensar en els horaris per 9/08/2011 El Punt -Economia / Empresa-

anvis

Retalls de premsa donen fe dels nous valors d'avui, molt diferents als que s'inculcaven a les escoles durant el franquisme. Família, sexualitat, estètica, negocis... Malgrat les resistències als canvis, la nostra societat no és la mateixa; i els mitjans ho reflecteixen, si bé encara amb certes inèrcies

DAD

s, empezando
or? ¿Solo
ue por todo
amor por
a misión
or el servicio
viene
ducando y
la casa, el
e la familia

or gobernada
más feliz será
l orden, la
a belleza, la
ugar en mucha
de de la mujer o
de la casa. (...)
través de este
a familia como
rve a su patria, a

LA MADRE: SU IMPORTANCIA EN LA VIDA FAMILIAR.

El padre (...) tiene que salir de casa mucho tiempo para trabajar y ganar el sustento. (...)

La madre, en cambio, cuida la casa (...).

Dios ha querido repartir el trabajo (...) entre el padre y la madre.

Formación Político social. Primer curso de bachillerato. Madrid, 1962

Una guía aconseja a los adolescentes sobre cómo decir a sus padres que son homosexuales

La federación estatal recomienda no precipitarse y elegir a quién se informa primero

14/03/2011 El País.com -Societat-

La reconquista de la belleza masculina

De 'macho ibérico' a metrosexual. Cada vez son más los hombres que acuden a los gimnasios y se someten a tratamientos de belleza, hasta el punto de pasar por el quirófano para mejorar algún aspecto de su imagen, como la nariz o los párpados...

"El 12,3% de los pacientes que se someten a cirugía estética son varones"

"Entre sus tratamientos preferidos: la rinoplastia y la liposucción"

20/12/2010 El Mundo.es -Salud Piel Sana-

Una gran mujer... detrás de cada candidato

...Elecciones en la Academia de Cine....
Leonor Watling, Marta Etura y Judith Collrell son los nombres propios en femenino de las candidaturas...

21-03-2011 ABC -Cultura-

Mujer| Investigación canadiense

Las mujeres sienten culpa por llevarse trabajo a casa

Las mujeres se sienten culpables por atender en casa los asuntos laborales, según sugiere un estudio de la Universidad de Toronto en Canadá que se publica en la revista Journal of Health and Social Behaviour...."

El Mundo 9/03/2011 -Salud Mujer-

ersitat de
mps de treball
ó horària és

conciliar la vida familiar

El fin del padre tradicional

¿Recuerdan los humos que se gastaba Jeremy Irons contra su propia familia cuando daba vida al patriarca de los Trueba en La casa de los espíritus? ¿A que no resulta tan desconocida la actitud de Antonio Alcántara (Imanol Arias) en Cuéntame como aquel padre que es el último en enterarse de los problemas de sus hijos por su disposición a solucionar todo de forma autoritaria? Pues bien, este modelo se ha acabado. Los tiempos cambian y la concepción que tiene el hombre de la familia y de su lugar en ella, también.

El Mundo 19/03/11 -Salud Neurociencia-

Los males de la mente femenina

Sólo son tópicos y machistas. Frasecillas del tipo "ya estamos con las hormonas", "es que os coméis la cabeza" ... resultan falsas además de 'cansinas'. Se diga lo que se diga, las mujeres no enferman mentalmente más que los hombres, y mucho menos por culpa de los estrógenos. Sin embargo, ellas sí corren más riesgo de sufrir ciertas patologías psiquiátricas debido a la discriminación, la violencia de género o los abusos sexuales.(...) Los hombres, en cambio, padecen más alcoholismo, trastornos de la personalidad y comportamientos violentos..."

El Mundo 21/03/2011 -Salud Neurociencia-

Quotes de gènere, una mesura impopular necessària?

Coincidint amb l'efemèride del Centenari del Dia Internacional de la Dona, el 8 de març del 2011 el Parlament Europeu va aprovar sengles informes sobre la igualtat entre homes i dones i sobre el rostre femení de la pobresa a la UE. En el primer informe es demana introduir quotes per garantir la paritat als consells d'administració de les empreses i reduir les diferències salarials en un 0,5% per al 2020; mentre que en el segon, davant l'alta xifra de pobresa femenina a Europa, el 17%, es proposen mesures per combatre-la

El mateix dia es feia públic a Estrasburg l'Eurobaròmetre especial *Lluitant contra les discriminacions de gènere a la UE*. Aquest estudi d'opinió extreu entre les principals conclusions el fet que, entre totes les mesures a adoptar per aconseguir la igualtat entre homes i dones, la ciutadania europea està a favor d'encoratjar mesures enlloc d'imposicions. De fet, l'establiment de quotes femenines a les empreses o a llistes electorals és recolzada en ambdós casos per només un 19% de la població.

Ens trobem doncs davant de dues posicions oposades entre l'informe sobre igualtat entre homes i dones a la UE que reclamava la instauració de quotes aprovat per 366 vots a favor i 200 en contra, i els resultats de l'Eurobaròmetre, que revelen que només una cinquena part de la ciutadania europea creu en la imposició de quotes femenines.

El posicionament de l'Eurocambra i el de la ciutadania europea són contradictoris sobre les quotes. Dues dades: només

el 3% dels directius de grans empreses europees són dones i la mitjana europea de dones que formen part dels governs nacionals de la Unió Europea és de només el 26%. Les quotes són necessàries en matèria de gènere?

Dones i Europa, lideratges femenins a Catalunya

"Som l'única majoria que és tractada com una minoria", assegurava la vicepresidenta del Govern i titular del Departament de Governació i Relacions Institucionals, Joana Ortega, a la seu de les institucions europees a Barcelona el passat 8 de març durant l'acte de presentació dels resultats del citat Eurobaròmetre a Catalunya, on també van participar-hi la presidenta de l'Institut Català de les Dones (ICD), Montserrat Gatell, i la defensora de la igualtat de *El Periódico de Catalunya*, Eva Peruga.

"Si les taxes d'ocupació, ocupació a temps parcial i productivitat de les dones, fossin similars a la dels homes, el PIB de la UE s'incrementaria en un 30%", reflecteix l'informe sobre igualtat entre homes i dones al 2010, de l'eurodiputada búlgara Mariya Nedelcheva (PPE). I un estudi de la Cambra de Comerç de Barcelona sosté que l'abandonament del mercat laboral per dones amb estudis universitaris suposa un desaprofitament de talent per uns 1.000 milions d'euros anuals. És el cost de la desigualtat. En aquest sentit, la vicepresidenta Ortega denunciava que dia rere dia s'està perdent talent femení. No obstant això, va destacar que Catalunya és la comunitat de l'Estat amb més treballadores autònomes i que, en temps de crisi, mentre van tancar 50.000 empreses dirigides per homes, només ho van haver de fer 6.000 liderades per dones. Segons Ortega, això es deu al tarannà femení de gestió: "Treballem en equip, fem xarxa i tenim una manera de gestionar diferent".

© Unió Europea PE/Pietro Nari-Oleari

Eurodiputades disfressades d'home com a protesta a favor de la igualtat de gènere

“ Només el 3% dels càrrecs directius de grans empreses europees són dones ”

Quotes

Al Parlament Europeu, les dones representen el 35% de l'hemicicle. Un percentatge lleugerament superior al de la majoria de parlaments dels Estats Membres, però amb excepcions molt properes: superen aquesta xifra el Congrés dels Diputats (36%) i el Parlament de Catalunya (43,70%). I en aquest darrer cas, a més a més, és presidit per primer cop per una dona: Núria de Gispert.

La principal conclusió de l'Eurobaròmetre és que la ciutadania europea és contrària a la imposició de quotes de gènere. La defensora de la igualtat de *El Periódico de Catalunya*, Eva Peruga, va mostrar-se sorpresa, ja que, segons ella, l'experiència espanyola amb la Llei d'Igualtat per a les llistes electorals ha fet que molts polítics i polítiques que d'entrada hi eren contraris, han acabat canviant d'opinió pels resultats obtinguts en igualtat. I justament la mateixa vicepresidenta Joana Ortega va reconèixer haver-hi estat contrària, però ara creu que "sense les quotes, en aquest moment, no hi hauria tantes dones en la política". I en predica amb l'exemple, ja que és la primera dona que ocupa la vicepresidència del govern català.

"Tenim la generació de dones més ben preparada de la història, encara que això no es trasllada al món real", afirmava Ortega. Les dones tenen més èxit acadèmic a l'ESO i el Batxillerat, i la proporció de dones amb carrera universitària és del 60% envers del 40% dels homes.

Bretxa salarial

L'informe sobre igualtat entre homes i dones aprovat a Estrasburg preveu l'establiment de quotes i l'impuls de mesures per reduir les diferències salarials, que se situen en un 18% de mitjana a la UE, tot i que en alguns països se supera el 25%. En el cas d'Espanya es millora la mitjana europea, amb un 16%, mentre que a Alemanya, considerat un referent econòmic, la xifra se situa al 23%.

La bretxa salarial entre homes i dones és un dels principals impediments per assolir la igualtat de gènere, motiu pel qual el Parlament Europeu s'ha proposat reduir les diferències en els sous per al 2020 i exigeix la revisió de la legislació vigent als Estats membres.

“ La mitjana europea de dones que formen part dels governs nacionals de la Unió Europea és del 26% ”

Les persones enquestades en l'Eurobaròmetre consideren prioritari impulsar un millor repartiment entre homes i dones segons el tipus de feina, ja que hi ha una sobrerepresentació de les dones en activitats retribuïdes amb salaris baixos. El mateix passa amb el treball a temps reduït i els contractes temporals, sovint lligats a les dones i, sobretot, a les mares treballadores.

Conciliació de la vida professional i privada

"La conciliació entre vida professional i privada no s'ha de confondre amb conciliació només per a dones", advertia la presidenta de l'ICD, Montserrat Gatell. Segons ella, sovint són les treballadores mares qui recorren a la flexibilitat laboral per atendre la cura dels fills, les persones dependents i les tasques de la llar. La qual cosa acaba implicant una sobrecàrrega de feina, més que no pas una vertadera conciliació. És justament aquesta dificultat de conciliar maternitat i vida laboral allò que explica que cada cop més dones decideixin retardar l'edat per ser mares.

Pobresa femenina

Un 17% de les dones europees viu en la pobresa, segons assenyala l'informe de l'eurodiputada romanesa Rovana Plumb (S&D). El text fa especial esment al context actual de crisi i demana tenir en compte les càrregues familiars en els expedients de regulació de treball, sabent que, en molts casos, els fills estan a càrrec de les dones. ■

Eva Carreño
Isabel Pastor

Periodistes Robert Schuman a l'Oficina del Parlament Europeu a Barcelona de març a juliol de 2011
www.europarlbarcelona.eu

Com assegurar una millor representació de les dones a la política?

	UE 27	DONES	HOMES
Preveure mesures de formació i de suport per incitar les dones a participar a la vida política	30%	30%	30%
La paritat a les llistes electorals dels partits a totes les eleccions	25%	24%	27%
Imposar quotes per llei a les eleccions	19%	19%	18%
Instaurar un sistema d'incentius/penalitzacions financeres pels partits polítics, per tal que respectin l'equilibri dones/homes	17%	19%	15%

Font: Eurobaròmetre "Combatre les discriminacions de gènere a la UE", març 2011

RECURSOS

- Eurobaròmetre 75.1 "Combatre les discriminacions de gènere a la UE", març 2011
- Informe sobre la situació de la igualtat de gènere al 2010, ponent Mariya Nedelcheva (PPE, Bulgària)
- Informe sobre el rostre femení de la pobresa a la Unió Europea, ponent Rovana Plumb (S&D, Romania)

CANVIEM-HO:

l'equitat de gènere també és cosa d'homes

Des de la Regidoria de Dones de l'Ajuntament de Barcelona treballem en el compromís d'assolir la igualtat efectiva entre homes i dones a la nostra ciutat. És a dir, en la necessitat de desenvolupar un nou acord entre homes i dones que estigui basat en la coresponsabilitat, que ens permeti compartir el treball assalariat, les responsabilitats familiars i la cura a les persones dependents, el poder i la presa de decisions. En definitiva, compartir la vida. Ja fa anys que desenvolupem un seguit d'actuacions, sobretot en els àmbits de la prevenció i l'atenció de la violència masclista. N'és un exemple el treball preventiu que es porta a terme des de fa 10 anys amb els homes més joves a través dels tallers de prevenció de relacions abusives. També el treball d'atenció a homes que han maltractat a les seves parelles o ex-parelles a través del Programa d'Atenció a Homes per a la promoció de relacions no violentes –SAH.

Com a novetat d'aquest mandat, hem engegat el projecte **CANVIEM-HO**. Aquesta iniciativa, pionera a Catalunya, vol promoure la conscienciació, la participació i la implicació dels homes en la igualtat efectiva entre dones i homes. Es tracta de

qüestionar el model de la masculinitat hegemònica, visibilitzant les seves conseqüències negatives per a les dones, nenes i nens i pels mateixos homes.

Amb el projecte **CANVIEM-HO** pretenem fomentar valors, actituds, comportaments i relacions de respecte i de cura entre la població masculina, implicant els homes en la prevenció i l'eradicació de relacions violentes vers la parella i els fills i filles.

CANVIEM-HO ofereix recursos en l'àmbit de la prevenció de la violència, la millora de les relacions afectives, la conciliació de la vida laboral i familiar, l'autocura de la salut i la promoció de la participació.

Accions adreçades a aquells que creuen que l'equitat de gènere també és cosa d'homes. ■

Més informació: www.bcn.cat/canviem-ho

Regidoria de Dones i Joventut
Ajuntament de Barcelona.

Pla estratègic

Per als usos i la gestió del temps a Terrassa

L'actual model temporal que regula les societats occidentals té com a centre el temps de treball laboral al voltant del qual s'organitzen la resta dels temps (el temps lliure, de cura, de mobilitat, familiar, de formació, de participació...) que sovint resten invisibilitzats i per tant, són poc reconeguts i valorats. Aquest model genera desequilibris i desigualtats, sent les de gènere les més evidents.

Les polítiques del temps són una oportunitat per resoldre aquests desequilibris i millorar la qualitat de vida de les persones. Per això, des de l'Ajuntament hem posat en marxa el Programa Usos del Temps des del qual hem plantejat elaborar un instrument que defineixi l'estratègia de coordinació de les polítiques del temps a la ciutat: el Pla Estratègic per als usos i la gestió del temps. Aquest Pla, realitzat amb la col·laboració de la Fundació Ma Aurèlia Campmany i amb el suport de l'àrea d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona, va ser aprovat per unanimitat el passat mes de febrer pel Ple Municipal. S'impulsarà des del programa Usos del temps, es coordinarà i s'avaluarà des de la Comissió de Seguiment del Pla estratègic.

S'estructura en els següents quatre eixos, definits a partir de les propostes sorgides d'un llarg procés participatiu,

- 1.- Més disponibilitat de temps. Per una nova ordenació de la gestió administrativa, comercial i laboral.
- 2.- L'espai públic urbà i mobilitat. Per un planejament urbà que contempli una organització de l'espai segons la diversitat de les persones, els seus ritmes i les seves vivències.
- 3.- Coresponsabilitat en el temps de treball productiu i reproductiu. Comporta trobar un model social que avanci en la coresponsabilitat entre homes i dones.
- 4.- Sensibilització, participació i comunicació amb la ciutadania.

Amb el compromís de la posada en marxa d'aquest Pla, volem establir les bases per assolir en un futur un Pacte Ciutadà del Temps a Terrassa. ■

Fabiola Gil

Regidora Politiques de Gènere
i del Programa del Usos del Temps.
Ajuntament de Terrassa

Pacte

per a l'ús del temps a la ciutat

El segle XX ha estat el segle de repensar espai i el segle XXI és el moment de repensar el temps. Un dels objectius de les administracions locals serà a mig i a llarg termini millorar la gestió del temps perquè és un dret de ciutadania, però també perquè sabem que la seva distribució està lligada a les desigualtats, sobretot a les vinculades al gènere. Històricament, les dones s'han incorporat al mercat de treball però els homes no s'han incorporat en la mateixa mesura al treball domèstic la qual cosa acaba significat per a les dones dobles i triples jornades de treball i importants angoixes per encaixar els seus temps.

Per aconseguir una distribució del temps més equitativa entre homes i dones cal que siguem capaços i capaces de generar canvis en les formes d'organitzar el treball remunerat i de millorar el transport públic però també que repensem la manera com ens distribuïm les tasques a la llar, el treball domèstic, la cura dels infants i la gent gran. A Sant Boi hem formalitzat un pacte per a l'ús del temps elaborat a partir

d'un procés participatiu entre diferents agents socials, que treballen al territori, que implica establir acords en el terreny més personal i també en el col·lectiu, per tal d'avançar entre totes i tots cap a la igualtat, i garantir el benestar i millorar les condicions de vida de totes les persones.

Les polítiques d'usos del temps a la nostra ciutat s'han iniciat en aquesta legislatura, que estem a punt d'acabar, i des d'un inici es troben estretament vinculades a les polítiques per a la igualtat de gènere, perquè les entenem com un instrument clau per aconseguir la igualtat efectiva, real entre homes i dones. ■

Lluïsa Moret i Sabidó

Tinenta d'alcaldia de Benestar i Ciutadania i regidora de polítiques per a la Igualtat de Gènere i Nous Usos del Temps
Ajuntament de Sant Boi

Recuperar la vida i obra de dones que han fet història

Visibilitzar les dones que fan història. Amb aquest objectiu, l'Àrea de polítiques d'Igualtat i d'Integració de l'Ajuntament de Cornellà convoca la primera edició de la beca de recerca sobre la vida i obra de dones que han fet història i que han tingut poca visibilitat i reconeixement públic.

La beca serà de periodicitat anual, tindrà una dotació de 3.000 euros i cada convocatòria tindrà com a marc de referència un tema diferent i vinculat sempre a l'univers femení. L'objectiu és recuperar la tasca desenvolupada per diferents dones al llarg de la història en qualsevol ram de la ciència, la cultura, el coneixement o les arts.

Podrà optar a la beca qualsevol treball de recerca original i inèdit, avalat per un professor o professora universitària.

El jurat estarà integrat per: Francesc Parcerisas (Degà de la Institució de les Lletres Catalanes), Montserrat Gatell (Presidenta de l'Institut Català de les Dones), Maria Antònia Pujol (Presidenta de la comissió d'igualtat de gènere de la Universitat de Barcelona), Cèlia Riba (Membre de la família Riba Arderiu) i Judith Ibáñez Vives (Comissionada de polítiques Igualtat de l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat).

La primera convocatòria d'aquesta beca se centra en la figura de la poetessa catalana **Clementina Arderiu**, que va néixer el 1889 a Barcelona. El 1911, amb 22 anys, va publicar el primer poema i el 1913 va ser inclosa a l'*Antologia de poetes catalans d'avui* de "L'Avenc". El seu primer llibre publicat va ser *Cançons i elegies* (1916) i posteriorment va publicar altres com ara *Sempre i Ara* (1946) amb el qual va guanyar el premi Joaquim Folguera l'any 1938, *És a dir* (1958) o *L'esperança encara* (1969).

Cornellà, municipi pioner en matèria d'igualtat, és, entre d'altres, l'impulsor de la Universitat d'Estiu de les Dones que se celebra el mes de juliol al Citilab des de l'any 2008. ■

Judit Ibáñez

Comissionada polítiques d'igualtat
Ajuntament de Cornellà de Llobregat

La revista **DONES** compleix 10 anys

40 números publicats

1 any amb el nou format monogràfic *Dones Dossier*

Versió digital

www.donesdigital.cat

Subscripció

ADPC. Rambla Catalunya, 10. 08007 Barcelona

adpc@adpc.cat

6 euros l'any

Periodistes en temps difícils

Dimarts 3 de maig a les 19.30 h

Col·legi de Periodistes de Catalunya
Rambla de Catalunya, 10 (Barcelona)

adpc

Presentació de la recerca **Periodistes en temps difícils**

El 3 de maig es va presentar la recerca feta per un equip d'investigació de l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya (ADPC) sobre les periodistes durant el franquisme i la transició. S'ofereixen perfils biogràfics de dones que van fer de periodistes entre els anys 1966-1982 i es mostren reflexions seves sobre com van viure aquell moment històric des del punt de vista professional, familiar i personal.

Més informació: <http://periodistesentempdifcils.adpc.cat/>

*Caprabo, més de 50 anys com
supermercat de referència.*

El Supermercat del Segle XXI

AQUAL, recerca d'èxit

El sector universitari s'ha consolidat dins de la recerca científica. L'aportació de les dones dins dels principals equips de recerca, de vegades oblidada, és inqüestionable. Bon exemple de la recerca amb accent femení el tenim en Lourdes Reig, que forma part del grup de recerca AQUAL, del Departament d'Enginyeria Agroalimentària i Biotecnologia (DEAB) de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)

L'AQUAL és un equip multidisciplinari, que combina l'enginyeria i la biologia, i es dedica al disseny d'instal·lacions per a la producció de peixos. En paraules d'una de les seves components, Lourdes Reig, "comencem dissenyant modificacions en l'hàbitat del peix i continuem per l'avaluació de la seva acceptació per part dels peixos, estudiant el seu comportament. També avaluem la sostenibilitat ambiental de les propostes."

El grup AQUAL té entre els seus principals objectius la recerca en l'àmbit de l'aqüicultura i de la qualitat dels productes aquàtics. L'interès se centra tant en els resultats pràctics que es poden transferir al sector productiu com en les bases d'enginyeria i biològiques amb la participació en xarxes de transferència de tecnologia (com la xarxa europea AQUAFLOW).

En paral·lel, treballa per a la formació al nivell de tercer cicle (en l'actualitat amb l'especialització d'Aqüicultura Sostenible en el marc del programa de doctorat Biotecnologies Agroalimentàries i Sostenibilitat de la UPC), així com per a la potenciació de la recerca i l'activitat interuniversitària en aquest àmbit a Catalunya a través del CRA (Centre de Referència en Aqüicultura de la Generalitat de Catalunya).

La ciència es presenta, doncs, com un trencaclosques on hi ha pocs treballs que introdueixin canvis molt importants, si bé tots ells introdueixen algun petit canvi. En el cas del grup de recerca AQUAL, "intentem proposar tecnologies de producció de peixos que siguin adequades per a l'entorn de la costa catalana i de la mediterrània occidental", comenta Reig. Tot això treballant amb diverses espècies mediterrànies amb un especial interès en els peixos plans, concretament el llenguado. Com a grup de recerca fa molt anys que treballa amb aquesta espècie que té un gran interès per l'aqüicultura ja que és molt valorada per al consum.

El repte dels fons de recerca

Més enllà dels reptes associats a les investigacions que es porten a terme des del grup de recerca AQUAL, els recursos segueixen sent un dels principals maldecaps dels seus integrants. I és que actualment obtenir fons per a la recerca és molt difícil. Lourdes Reig parla al respecte de la ciència "com una carrera de fons, ja que mentre desenvolupes els experiments dels projectes que tens en marxa, i et dediques a analitzar les dades i a escriure els articles científics que en resulten, ja has d'estar preparant noves propostes de

projectes. Particularment, és molt difícil disposar de fons per tenir personal per a la recerca".

I és que, com explica la representant de l'AQUAL, els projectes proveeixen de fons per a material fungible i a vegades per a equips i infraestructura, però gairebé mai per a personal. "Això vol dir que dur a terme els experiments, mantenir les instal·lacions, que en el nostre cas inclouen peixos que han de menjar i s'han de vigilar cada dia -vacances incloses-, es fa molt complicat", matisa.

Recerca de futur

Els objectius del dia a dia de la ciència tenen a veure amb dur a terme els projectes que es tenen entre mans i obtenir resultats que siguin interessants. Això vol dir, explica Lourdes Reig, "resultats que siguin d'interès per al sector

Joan Oca i Lourdes Reig, membres del Departament d'Enginyeria Agroalimentària i Biotecnologia. Parc Mediterrani de la Tecnologia. Campus del Baix Llobregat UPC

científic en què ens belluguem. Ahora, els resultats més interessants són aquells que obren noves portes, que plantegen noves preguntes que acaben sent la base per a la futura recerca”.

Parlant d'objectius a més llarg termini, el grup voldria veure consolidada una activitat aquícola rendible a Catalunya, “ja que aquest és un sector que ha tingut i encara té molts problemes, malgrat que estem segurs que l'aqüicultura té un lloc aquí. Seria fantàstic que els nostres resultats poguessin contribuir en alguna mesura a aquest desenvolupament”, explica la seva responsable.

Per altra banda, afegeix Lourdes Reig, “creiem que la recerca i la tecnologia que combinen l'enginyeria i la biologia juntes creen una sinergia interessantíssima”. Una sinergia que pot donar grans solucions a problemes actuals, per exemple amb la producció d'aliments, el medi ambient, l'ús de l'aigua, l'obtenció de fonts energètiques alternatives, de productes d'interès industrial o farmacològics, etc.

Precisament, el binomi enginyeria-biologia constitueix l'àmbit en el qual es desenvolupa la docència de l'Escola Superior d'Agricultura (ESAB) de la UPC. És el que es coneix com l'enginyeria dels sistemes biològics o dels biosistemes, basada en l'agricultura com a enginyeria que treballa amb éssers vius, siguin animals, plantes, bacteris, fongs, etc. ■

DONA I CIÈNCIA

El 2011 ha estat declarat per l'Assemblea General de Nacions Unides Any Internacional de la Química, coincidint amb el centenari del Premi Nobel atorgat a Marie Curie (Marja Skłodowska) per les seves aportacions a la química. Menys conegut és, no obstant, que tot aprofitant el valor simbòlic de la figura de Curie també es considera que el 2011 és l'Any Internacional de les Dones Científiques.

Partint d'aquesta base, explica Lourdes Reig, “penso que la ciència no és un sector en el qual la dona tingui una problemàtica específica, sinó que es poden donar els problemes laborals comuns que pot tenir qualsevol dona en qualsevol feina, concretament tot el que fa referència a la conciliació de la vida familiar i laboral”. Precisament, quant a la conciliació val a dir que una part de les professionals dedicades a la recerca combinen aquesta funció amb la docència i en algunes ocasions també la gestió universitària. Aquest és el cas de Reig, que assenyalava que “costa conciliar els diferents interessos, ja que mantenir un bon nivell tant en docència com en recerca exigeix molt temps i molta dedicació”.

Pel que fa a la paritat, la principal diferència quant a nombre de professionals entre dones i homes té lloc en les posicions de gestió universitària o gestió de la recerca, “on les exigències més grans de dedicació poden limitar la presència de dones”, comenta al respecte Reig. Però, matisa, “aquesta és la meua percepció dins de la UPC, universitat que per temàtica és molt masculina. Sent els homes majoria en gran part dels centres i departaments, també és lògic que arribin més homes als càrrecs de responsabilitat”. De tota manera, conclou, “en els últims anys cada cop més dones arriben a càrrecs de responsabilitat com la direcció de centres o departaments, vicerectorats, etc”.

Reinventant la televisió?

Per **Anna Cabanillas**

Des de l'esclat de la crisi econòmica i financera a finals del 2007, que està afectant a mig món, milers de persones a Catalunya s'han quedat sense el seu lloc de feina i, en molts casos, sense la professió que omplia les seves vides. Reinventar-se, un "docu-soap" produït per Mediapro, en col·laboració amb el Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, i emès al Canal 33, pretén mostrar que la crisi pot generar noves oportunitats a través de les quals podem reescriure la nostra vida. Ens ho explica Francesc Masip, productor executiu d'aquesta sèrie documental

D'on va sorgir la idea de fer el programa documental *Reinventar-se*?

La idea de fer aquesta sèrie-documental va ser una iniciativa del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya que pretenia difondre un missatge positiu a l'audiència davant la dura crisi econòmica que estem vivint. Ens van presentar la seva idea i la vam adaptar al llenguatge televisiu. Vam mostrar la feina feta a TV3, els va agradar molt i li van donar un espai a la programació nocturna del canal 33.

Com vau plantejar el programa? Com vau cercar testimonis?

El programa volia recollir l'experiència de persones que han aconseguit superar la crisi, i la seva situació d'atur, refent per complert la seva vida laboral. Vam buscar persones emprenedors, cooperativistes i gent que estaven acudint a institucions de diversos punts de Catalunya on es dona formació a aturats i que ajuden els emprenedors a iniciar el seu negoci.

Com es treballaven els casos?

Després d'estudiar els possibles protagonistes del documental, una persona de redacció els trucava i hi parlava per establir un primer contacte i valorar què podia aportar el seu testimoni. Posteriorment, anàvem a gravar i passàvem entre un o dos dies amb el testimoni revivint la seva experiència.

I, què vau aprendre de les més de 40 persones que vau entrevistar?

Que les situacions límits fan aflorar en els humans aptituds ocultes que no eren conscients que posseïen, i que tothom té dins

seu els recursos que el poden ajudar a sortir d'una situació negativa com és l'atur. Només cal buscar-los amb perseverança i optimisme. També hem observat després d'aquests 10 primers capítols que, en general, les dones saben adaptar-se als canvis i reinventar-se molt millor que no pas els homes, que solen intentar superar l'atur buscant alguna feina similar a la que feien.

Quins valors creus que transmet a l'audiència un programa com *Reinventar-se*?

Reinventar-se dona el punt de vista optimista d'aquesta crisi que estem patint: la història de la fotògrafa que es queda a l'atur i decideix començar una nova vida a un petit poble coster, lluny de la gran ciutat, i aposta per un nou negoci propi que li permeti tenir més temps per estar amb la seva filla. O la de l'arquitecta que en quedar-se sense feina, fa d'una aptitud —el domini del programa Autocad— la seva nova professió, i inicia un negoci de disseny de roba mitjançant aquest software...

Diries que a dia d'avui, farien falta més programes a la graella televisiva en la línia d'aquest?

Absolutament sí. La crisi existeix i se n'ha de parlar, però també cal explicar que a través de certes actituds personals es pot sortir d'aquesta situació. I la televisió és un dels mitjans més adients per fer-ho. En aquest sentit, crec que cada cop més televisions públiques s'animaran a seguir aquesta línia i fomentaran programes com *Reinventar-se*.

A les televisions privades no hi ha cabuda per aquest tipus de programes?

Per desgràcia en aquests moments la televisió privada només té interès en mostrar espectacle i no en formar a l'audiència.

Quina és la situació actual del programa? S'emetran més episodis?

Actualment Canal 33 està tornant a emetre els deu primers episodis. La nostra idea és treballar en deu nous capítols, i TV3 està valorant aquesta possibilitat. De totes formes, animo a totes aquelles persones que no l'hagin pogut seguir a que ho facin al web del programa www.reinventarse.gencat.cat. Tots tenim molt a aprendre d'aquestes persones. ■

ALCIADAS

© Isabel Franc i Susanna Martín, 2011.

Els mitjans alternatius, una nova manera d'informar-se

Per **Anna Barro**

La concentració actual dels mitjans en grans grups de comunicació, i la manca de pluralitat informativa que això comporta, ha promogut en les darreres dècades el sorgiment de mitjans alternatius i independents que han passat a ocupar l'espai buit informatiu que la societat reclama

Tot i que una gran part de la ciutadania considera estar ben informada del que està succeint al món a través dels mitjans de comunicació escrits i audiovisuals de caire generalista, cada vegada són més les persones que, motivades per la gran pèrdua de credibilitat que pateixen els grans grups de comunicació, s'animen a seguir els denominats mitjans alternatius. Iniciatives informatives que han sorgit sense la intenció de servir al mercat, sense dependre econòmicament de la publicitat, ni estar condicionades per la pressió del govern, ni de cap grup polític o econòmic.

Però, quines altres característiques tenen els coneguts com mitjans alternatius i comunitaris? "No hi ha dos mitjans alternatius iguals. Cadascun d'ells disposa del seu propi model d'organització, la seva línia informativa i editorial, el seu mètode de recollida d'informació i la seva relació amb els moviments socials. Per contra, el que els uneix és la convicció ferma que tenen alguna cosa a dir i que els mitjans tradicionals no responen al dret a la informació i a la llibertat d'expressió dels ciutadans", explica el periodista Pascual Serrano, al seu darrer llibre *Traficantes de la información. La historia oculta de los grupos de comunicación españoles*.

El naixement d'una alternativa

L'origen dels mitjans alternatius a Europa el trobem entre finals dels anys 60 i principis dels 70, en un moment en què els mitjans de comunicació massius tradicionals van entrar en crisi degut al poc ressò que feien dels temes que interessaven a les minories, i dels assumptes de caire local.

En resposta, durant aquests anys, van començar a proliferar arreu del món emissores de ràdio locals -considerades pirates- i mitjans impresos comunitaris, que anaven en contra de l'hegemonia i les limitacions de la llibertat d'expressió dels mitjans tradicionals. És precisament d'aquesta època la revista espanyola mensual alternativa *El Viejo topo*, nascuda l'any 1976, tot just després de la mort de Franco, i que a dia d'avui, encara es pot trobar als quioscos.

A mitjans dels anys 90, l'arribada d'internet, donaria un impuls definitiu als mitjans independents. I és que aquest nou canal informatiu obria la possibilitat de comptar amb un espai inèdit d'intercanvi d'informació molt potent, fora dels circuits dels conglomerats mediàtics.

Un nou paradigma informatiu

L'aparició d'un mitjà interactiu com internet -que dona la possibilitat d'enviar informació en temps real a milers d'usuaris de qualsevol part del món a un cost realment baix en comparació amb els tradicionals mitjans de comunicació de masses-, va contribuir a la proliferació de nous mitjans alternatius i independents on-line, a la vegada que els va donar a conèixer entre moltes més persones. En aquest sentit, la interactivitat que ofereix internet, i la capacitat de multiplicació dels missatges -que són reenviats i reenviats entre desenes d'internautes- no és comparable a cap altre mitjà de comunicació. "Gràcies a la irrupció d'internet, els periodistes hem passat d'escriure un article en un mitjà tradicional alternatiu que podien seguir 2000 persones, a penjar-ho en un web o un mitjà on-line que serà llegit per 5000 usuaris i reproduït per una vintena de mitjans més. La facilitat de multiplicació d'un mateix missatge és precisament la gran característica que diferencia internet de la resta de mitjans", destaca el periodista Pascual Serrano.

A més, amb la irrupció d'internet, per primera vegada els usuaris tenen l'opció d'ampliar la seva recerca d'informació a través d'estructures de busca i d'hipervincles, i a la mateixa vegada, la possibilitat de donar la seva opinió sobre qualsevol tema. N'és un exemple la central de notícies online, de caire internacional, Indymedia (www.indymedia) en la qual podem trobar un recull de diverses notícies -permanentment actualitzades- aparegudes en mitjans independents, i que permet als lectors incloure comentaris i notícies pròpies. Un altre tipus de mitjà informatiu online independent és Kaos en la Red (www.kaosenlared.net) que difon les principals mobilitzacions i manifestacions que s'organitzen a l'Estat espanyol. A la xarxa, també podem trobar diversos diaris independents catalans, ja de referència, com el periòdic popular del país catalans, l'Accent (laccent.cat), el diari electrònic independent Vilaweb (www.vilaweb.cat) o el fundat el 1996, Nació Digital (www.naciodigital.cat) entre una llarga llista.

En consonància, en els darrers anys també han sorgit diverses emissores de ràdio alternatives per internet com *contrabanda.org*, *redconvoy.org* o *radiotrama.net*, així com televisions independents que es poden veure a la xarxa, com la valenciana *Pluralia* (www.pluralia.tv), *Arco Iris* (<http://>

es.arcoiris.tv/) que permet que el navegant defineixi l'horari de programació i els continguts que li interessin) o Tele K (www.vallecas.org).

Augment del consum de mitjans on-line

Si hi ha un mitjà a Catalunya que pot presumir d'haver crescut en audiència, aquest és internet. Ho afirma l'estudi *La Comunicació a Catalunya. Resum 2010* realitzat per FUN-DACC, la fundació que impulsa el Baròmetre de la Comunicació i la Cultura, amb la col·laboració de l'Institut de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona (InCom-UAB), que afirma que durant l'any 2010 ha augmentat de manera generalitzada el consum de mitjans de comunicació dels internautes catalans a la xarxa.

En concret, l'any passat el 32% de la població catalana va consumir webs de premsa en paper, revistes, ràdios, televisió o mitjans estrictament en línia; suposant un 18% més que a l'any 2009. En aquest sentit, el principal consum de mitjans de comunicació a Internet va ser de premsa generalista (actualment consumeixen premsa d'informació general a internet el 32% dels internautes catalans, un 12% més que el 2009). D'altra banda, el consum de televisió a internet va créixer durant l'exercici passat en un 6%, essent vista per un 12% dels internautes catalans. També va viure un creixement significatiu el consum de mitjans digitals i de revistes, que es va situar en un 16%. ■

Mitjans alternatius de referència off-line

Diagonal

El diari quinzenal Diagonal es va començar a gestar a mitjans de l'any 2003 quan el col·lectiu que editava el mensual Molotov, va decidir posar fi a la publicació i, un grup de periodistes i activistes de la comunicació van posar en marxa una alternativa comunicativa, seria i de qualitat, basada en la realitat dels moviments socials que lluiten per transformar l'ordre actual de les coses. El dia 3 de març de 2005 va sortir el primer número del diari que, a dia d'avui, té redaccions a Madrid, Aragó, Cantàbria, Navarra, Astúries i Sevilla. Segons els seus editors, Diagonal aposta per ser un mitjà divulgatiu i popular que ofereix una informació complexa, reposada i compromesa amb el terreny. El seu missatge és contundent: "No defensar el poder és la única forma de poder qüestionar-lo".

El viejo topo

Fundada a finals de l'any 1976, tot just un any després de la mort del dictador Francisco Franco, la revista mensual *El viejo topo* es va constituir com una plataforma de divulgació de les pràctiques culturals alternatives, com a punt de trobada

pel debat dels instruments de control social i com l'espai per moviments com el feminista, l'homosexual, l'ecologista o l'antimilitarista. La revista, que a l'any 1978 tenia una difusió d'uns 25.000 exemplars, va publicar en la seva primera època – que va anar des d'octubre de 1976 fins a juny de 1982 – 69 números mensuals i 17 extres. Onze anys després, tornaria als quioscos per iniciar una segona etapa que, com la primera, pretén renovar des d'una perspectiva crítica un panorama que comprèn l'econòmic, el social, la cultura, la ciència, el poder i la seva negociació, la política i el pensament.

La Directa

A mitjans de l'any 2006 va arribar als quioscos catalans el setmanari La Directa que, segons els seus responsables, és un setmanari pensat, dirigit i sostingut des dels moviments socials i per als moviments socials, que pretén acostar totes les realitats de forma eficient a la societat, "tant les dels mateixos moviments socials, com la d'aquells col·lectius invisibles davant dels ulls de les grans Corporacions d'Informació". En aquests primers 5 anys, el setmanari ha publicat més de 200 números on s'han analitzat l'actualitat econòmica, social i política catalana i d'arreu del món.

RECURSOS

La comunicació a Catalunya. Resum 2010 – El Baròmetre de la comunicació i la cultura
Dieta i mediàtica dels joves a Catalunya. Resum 2010 – El Baròmetre de la comunicació i la cultura
 Serrano, Pascual. *Traficantes de la información. La historia oculta de los grupos de comunicación españoles*. Editorial Akal; Foca investigació, 2010.
 Morduchowicz, Roxana; Tedesco, Juan Carlos. *El papel*

de los medios de la comunicación en la formación de la opinión pública en educación,. Ediciones UNESCO. 2003, París.

Article "Medios de comunicación alternativos: Una guerra popular" Marcelo Colussi. Publicat el 2 d'Abril de 2006 a www.voltairenet.org, Caracas (Venezuela)
 De Fontcuberta, Mar; Gómez Mompert, J.L. *Alternativas en comunicación*, Editorial Mitre, Barcelona, 1983.

Estereotips als mitjans de comunicació

No hi ha dubte que els últims anys hem assistit a una gran transformació del rol de les dones i els homes a la nostra societat, però també hem d'admetre que els mitjans de comunicació de vegades demostren no haver-se adonat d'aquests canvis, i continuen reproduint els mateixos estereotips del passat. La bellesa i la joventut, per exemple, continuen sent els valors en auge alhora d'escollir una presentadora de televisió. La incorporació massiva de les dones a les redaccions no sembla haver alterat la situació. Per què? És la pregunta que s'ha plantejat Dones Dossier en aquest nou número, i per respondre-la, ha convocat la presència de cinc periodistes de diferents mitjans de comunicació al voltant d'una taula

Per **Anabel Herrera** / Fotos **Carlota Prats**

Potser recorden l'escena. Una dona demana consell a una pitonissa perquè, per culpa del caràcter del seu marit, que l'escriu tot el temps, la convivència s'està tornant un infern. Aleshores ella li explica que, com que l'home treballa moltes hores, quan arriba a casa es mereix una bona rebuda. I si és amb una copeta de conyac a la mà, encara millor.

Avui dia, els anuncis masculistes dels anys 60 i 70 ens semblen realment escandalosos, senyal que els valors de la societat, en aquest curt període de temps, han viscut una profunda transformació. Però encara estem lluny d'haver assolit una imatge de la dona deslliurada de la pesada càrrega dels estereotips. No hi ha més que fullejar les planes dels diaris o fer zàping pels diferents canals de televisió per adonar-se'n.

Com és possible que els mitjans de comunicació encara reproduïxin aquests estereotips? És que potser no han avançat tant com la societat? Té alguna cosa a veure amb criteris de rendibilitat econòmica? Per debatre aquestes qüestions, *Dones Dossier* va convocar una taula rodona amb els periodistes Ramon Pellicer, Joana Gallego, Sílvia Barroso, Santiago Tejedor i Milagros Pérez Oliva, que van donar

el seu punt de vista sobre els valors que transmeten els mitjans de comunicació envers la figura de la dona.

Ramon Pellicer

El periodista és l'actual presentador, juntament amb Ariadna Oltra, del TN Vespre, a TV3, l'informatiu més vist a Catalunya. Als anys 90 va estar al capdavant del Telediario de TVE, i més tard va presentar un programa de ràdio a RAC1. És el fundador de la productora Sticakí, que firma el programa de reportatges Entrelínies.

La lluita contra els tòpics

Per a Joana Gallego, professora titular de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), si bé ara els mit-

Joana Gallego

Professora titular de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) des del 1989. La seva línia de recerca prioritària és l'estudi sobre gènere i comunicació i les manifestacions populars del periodisme. Ha publicat llibres com *Dones de paper*, *El sexe de la notícia* i *Eva devuelve la costilla*, entre d'altres.

jans es miren molt més que abans el que diuen perquè saben que els seus missatges tenen molta incidència sobre la societat, encara hi ha molta confusió sobre com s'han d'abordar les qüestions de gènere: "Per això, ens podem trobar en un mateix diari o programa de televisió o de ràdio una notícia feta des d'una perspectiva de gènere magnífica, mirant les diferències entre homes i dones –del tipus 'les dones cobren menys que els homes'– i immediatament després una notícia estereotipada –com 'la dama de ferro fa tal cosa'".

El motiu pel qual encara es continuen reproduint alguns estereotips, segons Gallego, es troba en el fet que hi ha canvis que són difícils d'assumir, i la igualtat real entre homes i dones n'és un exemple: "De vegades aparentem ser molt moderns, però el nostre subconscient, les creences, els costums, l'educació... demostren que no hem assumit alguns canvis amb profunditat i això s'acaba reflectint en el nostre dia a dia. La violència n'és una prova molt evident. Què passa amb els homes que maten les seves dones? Doncs que encara no han acceptat aquesta transformació profunda en les relacions entre ho-

mes i dones i continuen pensant que tenen el poder, per això no són capaços de relacionar-se en igualtat de condicions".

Sílvia Barroso va estar d'acord en què els mitjans de comunicació reprodueixen estereotips, però no com a pràctica habitual, i no només envers les dones, sinó en general, "perquè són fàcils d'utilitzar i serveixen per connectar ràpidament amb el lector o espectador i captar la seva atenció". No obstant això, per a la coordinadora de l'edició digital del diari Ara, de vegades passa el contrari, que els mitjans són més políticament correctes que la societat: "Ho haurien de ser més? Haurien d'agafar la bandera de la transformació de la societat? Jo no sé si aquesta és la seva funció. A mi més aviat em sembla que el que han de fer és informar, no tapar realitats".

El periodista Ramon Pellicer va respondre aquestes qüestions de forma contundent: "Els mitjans tenim la responsabilitat, si no de ser políticament correctes, de lluitar contra els tòpics". "Ja ho fem, en certa manera", va assenyalar Sílvia Barroso, i va insistir en què "el gruix del que

reprodueixen els mitjans és acceptable des del punt de vista dels valors, però és clar, alguns programes de televisió, moments concrets dels informatius i notícies de determinats diaris desequilibren la mitjana i acabem tenint una visió tremendista d'aquesta qüestió". Per tant, no es poden fer generalitzacions.

Per argumentar la seva postura, el presentador del *TN Vespre* de TV3 va posar com a exemple el cas recent del primer ministre d'Itàlia. Quan la majoria de diaris publicaven informacions del tipus "Tres dones jutjaran Berlusconi", la redacció d'informatius va considerar que el titular correcte era que "tres jutgesses jutjaran Berlusconi". "Em sembla irrellevant que siguin tres dones o tres homes, hem de confiar en l'objectivitat de qui exerceix aquesta professió".

Per a Milagros Pérez Oliva, en canvi, "l'única cosa rellevant d'aquest titular és precisament que tres dones jutjaran Berlusconi". La Defensora del Lector del diari *El País* considera que, justament perquè el primer ministre italià tracta la figura de la dona com un simple objecte sexual, un

Sílvia Barroso

Va estar vinculada al diari *El Punt*, primer a Girona i després a Barcelona, com a responsable de successos, durant 13 anys, abans de convertir-se en la cap de redacció de *l'Avui.cat*, la versió digital del diari. En l'actualitat, la periodista exerceix de coordinadora de l'edició digital del diari *Ara*.

Santiago Tejedor

Doctor en Periodisme per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) amb una tesi sobre ciberperiodisme, ha participat en projectes de recerca a diferents països del món. En l'actualitat, imparteix classes en aquesta mateixa universitat i és el coordinador general del Gabinet de Comunicació i Educació.

Milagros Pérez Oliva

Va iniciar la seva activitat periodística al diari *El País* el 1982, i en l'actualitat hi ocupa el càrrec de Defensora del Lector, a més de col·laborar com analista en diversos programes de televisió i ràdio. Va ser guardonada amb el Premi Nacional de Periodisme per fomentar el coneixement dels temes de salut pública i epidemiologia.

Ramon Pellicer

“Els mitjans tenim la responsabilitat, si no de ser políticament correctes, almenys de lluitar contra els tòpics. [...] En titulars com ‘Tres dones jutjaran Berlusconi’, em sembla irrellevant que qui el jutgi siguin tres dones o tres homes, hem de confiar en l’objectivitat de qui exerceix aquesta professió”

titular d’aquest tipus demostra que s’han produït canvis importants en la societat.

El problema, sota el punt de vista de Joana Gallego, és que els homes, normalment, són representats com individus que actuen –tal persona ha fet tal cosa-, mentre que les dones són representades com objectes –tal persona anava vestida d’aquesta manera. “A banda de si estan maques o no ho estan, les polítiques, les esportistes, les jutgesses, les metgesses... fan alguna cosa, no?”. Les dones, diu la professora de la UAB, encara continuen estant representades com a excepcionalitat. “Mentre continuem dient que una dona ha estat la primera en aconseguir una cosa, és a dir, mentre parlem de les dones com a col·lectiu i no com a individus, no estarem donant un tractament igualitari”.

Presència de dones a les redaccions

En aquest moment del debat promogut per Dones Dossier, els assistents es preguntaven si la incorporació massiva de la dona al món laboral, en aquest cas, als mitjans de comunicació, produeix canvis en la manera de reproduir els estereotips. “Crec que és necessari que com a mínim hi hagi més dones per poder estendre la seva opinió, perquè això impregna, ajuda”. El presentador del *TN Vespre* ha tingut l’oportunitat de comprovar ell mateix què passa quan els càrrecs de poder són femenins, ja que les seves caps –d’informatius, d’edició i de tota la cadena de televisió- són dones: “El punt de vista és necessàriament diferent quant a la manera de defensar i prioritzar uns temes per davant dels altres alhora de fer l’escaleta dels informatius”.

Joana Gallego

“Si bé ara els mitjans es miren molt més que abans el que diuen perquè saben la incidència que tenen, encara hi ha molta confusió sobre com s’han d’abordar les qüestions de gènere. Per això, ens podem trobar en un mateix diari una notícia feta des d’una perspectiva de gènere magnífica al costat d’una altra estereotipada”

“En un primer moment, vam creure que el fet que no hi haguessin dones a les redaccions comportava una visió massa masculina de la presentació de la realitat, i que, quan s’incorporessin de forma massiva, la cosa s’equilibraria, però això no ha passat”. Així de contundent es va mostrar Milagros Pérez Oliva. Per a la periodista, si després de tants anys encara estem parlant del mateix tema, és perquè no hem avançat en res i el nostre plantejament és erroni.

Un primer error ha estat pensar que les dones tenen l’exclusiva d’una manera de veure les coses: “Si agafem nosaltres el monopoli de les transformacions socials que comporten canvis cap a la igualtat real d’oportunitats, el que fem és crear un gueto”. Per a la periodista, quan els moviments feministes feien les seves primeres passes, va ser molt positiu que les dones establissin quines eren les línies vermelles –no es pot justificar el maltractament, les dones no poden ser presentades per la publicitat com a objectes sexuals, etc.-, però ara és absurd que siguin les dones les que s’encarreguin dels temes de dones, una inèrcia molt habitual en les redaccions dels mitjans de comunicació. “Perquè una visió equitativa la té tant un home com una dona”, afirma Pérez Oliva.

Sílvia Barroso

“El gruix del que reproduïen els mitjans de comunicació és acceptable des del punt de vista dels valors, però és clar, alguns programes de televisió, moments concrets dels informatius i notícies de determinats diaris desequilibraven la mitjana i acabes tenint una visió tremendista d'aquesta qüestió, però no crec que sigui la realitat global”

Els nous suports periodístics

Santiago Tejedor, professor de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB, va introduir un nou tema al debat. Quin missatge estan transmetent a la societat els mitjans de comunicació, sobretot la televisió, quan promocionen la imatge de la dona guapa i jove dins de la seva pròpia plantilla? El periodista es referia a casos com el de Sara Carbonero, redactora d'esports de Tele5 i, a més, parella sentimental del jugador del Reial Madrid Iker Casillas –com s'han encarregat de proclamar tots els mitjans: “L'efecte de Sara Carbonero fa que ara moltes joves vulguin ser reporteres famoses sense entendre que aquest tipus de feina, la nostra, implica una sèrie de compromisos i una sèrie de codis deontològics molt importants”.

Milagros Pérez Oliva

“En un primer moment vam creure que el fet que no hi haguessin dones a les redaccions comportava una visió massa masculina de la presentació de la realitat, i que quan s'incorporessin de forma massiva la cosa s'equilibraria, però això no ha passat, perquè el nostre plantejament de la qüestió ha estat erroni”

“Sense pretendre buscar enemics –va continuar el periodista-, crec que hauríem de pensar que tenim els mitjans que ens mereixem”. En un moment de crisi com el que vivim actualment, la ciutadania, davant d'uns mitjans informatius que no

acompleixen les seves expectatives quant a continguts de qualitat, s'ha vist obligada a crear els seus propis canals de comunicació: “La lliçó que hauríem d'aprendre els periodistes és que hem d'escoltar les nostres audiències, perquè ja no som els únics, hem passat d'una conjuntura de pocs a molts a una conjuntura de molts a molts”. No hi ha més que veure la força que han tingut les xarxes socials en les revoltes del món àrab: “A les parets d'El Cairo, les pintades que més dominaven eren ‘gràcies, Facebook’. Per què la gent està donant més credibilitat a aquest periodisme ciutadà?” va plantejar Tejedor.

Santiago Tejedor

“La lliçó que hauríem d'aprendre els periodistes és que hem d'escoltar les nostres audiències, perquè ja no som els únics, hem passat d'una conjuntura de pocs a molts a una conjuntura de molts a molts. [...] Per què la gent està donant més credibilitat a aquest periodisme ciutadà que són les xarxes socials?”

Per a Milagros Pérez Oliva, hi ha una confusió molt gran entre mitjans per a comunicar-se i mitjans de comunicació. “Les xarxes socials són un mitjà per comunicar-se extraordinari perquè prescindeixen de les principals barreres per a la comunicació: l'espai i el temps. És això periodisme? No. El periodisme és una profes-

sió que ha estat concebuda com a intermediària entre la societat i el que passa al món”. El que fa l'anomenat periodisme ciutadà és “fer-se eco del que es publica als mitjans convencionals, però amb un agreujant: que un tema va passant per blocs i cadascú va afegint la seva subjectivitat, de tal manera que el receptor no té cap seguretat que el missatge sigui l'original”.

La clau és, segons Santiago Tejedor, l'educació. Si bé fa temps que parlem de “nadius digitals” i d’“immigrants digitals”, ara hem d'introduir un nou concepte, el d’“orfes digitals”, és a dir, aquella gent, principalment jove, que es relaciona amb les noves tecnologies sense cap mena de supervisió o assessoria: “En algun moment del seu procés formatiu, sobretot quan construeixen la seva escala de valors, algú els hauria de convertir en usuaris i usuàries autònoms, crítics, reflexius, capaços de navegar per aquest laberint informatiu que és internet amb independència”.

Els mitjans tenen un paper molt important en aquest sentit, per això, segons conclouen les i els participants en la taula rodona organitzada per Dones Dossier, el periodisme és ara més necessari que mai, perquè és una bona forma de començar a canviar el món. ■

Un mestre
que ens ensenya a canviar

Daniel Gabarró

Després de més de dues dècades com a mestre, Daniel Gabarró (Barcelona, 1964) ha emprès tres noves línies de treball: l'estudi del gènere i les noves masculinitats, les recerques sobre educació i la seva tasca com a sherpa espiritual. Ara ajuda a aprendre tant a petits com a grans

A dia d'avui, divideix el seu temps entre la recerca sobre gènere i la seva faceta de *sherpa* espiritual. Però, una conversa amb Daniel Gabarró revela que mai no s'ha pogut desprendre dels seus orígens com a mestre, professió que va exercir durant 22 anys.

Fins i tot, al pròleg de la seva obra *Transformar els homes, un repte social* (2008), cita la següent frase de Karl Popper: "tot intel·lectual té una responsabilitat molt especial. Té el privilegi i l'oportunitat d'estudiar. A canvi, ha de presentar els resultats dels seus estudis de la forma més simple, clara i modesta que li sigui possible". Gabarró també es considera "més divulgador que investigador, en dedicar-se a transmetre les recerques en profunditat que fan altres".

Amb el tema de les noves masculinitats, s'hi va trobar per casualitat fa més de 6 anys. Però, de seguida, va adonar-se que "ajudava a explicar moltes coses que passaven a molts àmbits com l'educació", entre ells el fracàs escolar o la mala conducta a l'aula, i la seva curiositat l'ha convertit en un dels autors pioners a Catalunya sobre aquest tema. També promou les noves masculinitats com a responsable de l'entitat *Homes Igualitaris* a Lleida, la ciutat on viu.

Durant 4 anys, va compaginar la seva feina a l'escola, a mitja jornada, amb la recerca, però no tenia prou temps per a tot i, fa dos anys, va deixar les aules. Amb humor, diu: "Si recomanes que s'ha de tenir temps per a un mateix, s'ha de donar exemple". Gabarró també ajuda les persones en el seu procés de creixement interior i, per això, es defineix amb el mateix terme que els *sherpas* del Nepal que guiaven els excursionistes de l'Himàlaia.

Sobre creixement personal, n'ha parlat en espais com *L'Ofici de Viure* de Catalunya Ràdio o *Bricolatge emocional*, programa de TV3 del qual recorda amb entusiasme: "teníem 400.000 espectadors, només tenia 2 minuts, però era com parlar per a 4 camps del Barça".

Daniel Gabarró sap com promocionar el seu treball i compta amb "dues targetes de presentació", la de *sherpa* i la d'investigador. Amb aquest segon perfil, s'ha guanyat la confiança d'administracions, entitats i empreses, a qui assessora sobre gènere o motivació d'equips. Però ni dues targetes semblen suficients per a una personalitat tan polifacètica com la seva.

A més de magisteri, ha estudiat psicopedagogia, humanitats i direcció d'empreses, perquè "la realitat no està dividida en compartiments, sinó interrelacionada". A l'economia hi va arribar perquè "dóna una visió del món real" i, després, va estudiar una carrera "per aprendre a llegir diaris" com humanitats.

Els seus estudis s'han bifurcat en diverses branques, però mai no ha oblidat les seves arrels, ja que elabora recerques sobre coeducació o tècniques per aprendre ortografia basades en la Programació Neurolingüística, l'estudi dels models mentals relacionats amb el llenguatge.

En els últims temps, Gabarró torna a posar la seva mirada sobre l'economia. Però ho fa des d'una perspectiva interdisciplinària, barreja economia i gènere, i parteix de la següent convicció: "si no es canvia el model de producció patriarcal, la crisi no es pot solucionar".

Somrient, diu que, per accelerar el ritme de canvi, el mínim que pot fer és difondre gratuïtament la seva recerca per internet: "Si la gent l'hagués de comprar, trigaríem molt més".

Potser la pressa per construir un món millor és el principal motor de Daniel Gabarró i, en aquest cas, la seva personalitat podria resumir-se amb ben poques paraules: ajudar-nos a canviar i a canviar la societat. ■

Per Irene Peiró

“**S**óc llicenciada en dret perquè crec en la justícia i en l'ésser humà, i en l'equilibri i la igualtat entre les persones”. Segurament per això, l'evolució professional de la Marta Macias cap a la cooperació ha estat un pas natural i necessari. Actualment és la directora de Catalunya i Illes Balears de la Fundació Ajuda en Acció, una organització de desenvolupament i cooperació que té com a objectiu millorar les condicions de vida de persones que viuen en situació de pobresa o exclusió social.

Macias va estar treballant un temps com a professora d'espanyol i també a la direcció de diverses oficines bancàries. Més endavant va ocupar diverses responsabilitats en el Fòrum de les Cultures del 2004, en activitats realitzades amb ONGs. Els diàlegs i petits fòrums que s'anaven creant dins el mateix Fòrum, van ser una mena de porta d'entrada cap al món de la cooperació, una intuïció que va anar prenent forma a la seva vida i es va convertir en una important faceta professional a descobrir. “En acabar el Fòrum, tenia la necessitat d'aportar més que simples pensaments o petits voluntariats, i vaig marxar amb Metges sense Fronteres”. Explica que aquest tipus de voluntariat, més seriós i compromès va contribuir a introduir-la en el camí de la solidaritat i la cooperació. Casada i mare de tres fills, viatja moltíssim: “Cada vegada que viatjo amb Ajuda en Acció, l'experiència és molt positiva, veus la feina que està fent l'organització a través dels seus socis locals, i evidentment, són visions molt positives”, explica. Aclareix que la fundació treballa amb socis locals; no amb desplaçats o voluntaris, sinó amb les pròpies persones del país en qüestió.

Recentment ha estat al Fòrum Social Mundial a Dakar, i considera que les dones dels països del sud comencen a tenir molt clar quin paper juguen alhora de sortir de la pobresa, i també en el seu propi desenvolupament com a persones: “la lliçó que estic aprenent és que el canvi depèn de nosaltres, però també realment de les dones que viuen a països del sud. Elles comencen a estar tipus d'aquesta colonització cultural, política i econòmica que s'està fent des d'occident. Potser des del nord comencen a fer nosa”.

Una de les experiències viscudes més xocants per aquesta dona inquieta i solidària, va ser el primer viatge que va fer a Mèxic. No ha oblidat la visita a l'abocador, on potser el pitjor no era la pobresa en si o la misèria, “sinó el fet que aquelles persones potser mai no podran sortir d'aquella situació”. L'altra cara d'aquesta trista moneda, és, segons explica, l'esforç d'una gent i organitzacions valentes que no deixen de lluitar i que intenten que això canviï. “Cada persona que surt d'aquesta situació extrema de pobresa, i cada vegada que se li reconeixen drets, és un èxit”, diu Macias.

Properament, la seva organització treballarà en la campanya anomenada “Catalunya es mou per la igualtat”. Segons explica la directora, “procurarem que hi hagi coherència entre totes les polítiques públiques catalanes, i continuarem treballant amb els mitjans de comunicació i amb els polítics per centrar poc a poc l'esforç en gènere i economia”. I és que, per a Macias, “la llibertat econòmica de les dones és també essencial per poder disposar d'altres drets”. ■

“La situació de pobresa està directament relacionada amb la desigualtat de gènere”

Marta Macias

Dona compromesa, afable i apassionada de la seva feina, Marta Macias es volia dedicar professionalment a allò que s'adaptés a la seva manera de fer i de pensar. Creu fermament que no es pot ser indiferent a les situacions d'injustícia, per això és l'actual directora de Catalunya i Illes Balears de la Fundació Ajuda en Acció, una organització de cooperació al desenvolupament que té com a missió millorar la vida de les persones que viuen en situacions de vulnerabilitat, pobresa i exclusió social

Per Isabel Cidoncha

“La competència és dura i nosaltres estem disposades a competir”

Teresa Freixes

FOTO: RAFA REINA

La trajectòria de Teresa Freixes ha anat estretament lligada a la lluita a favor dels drets de les persones i especialment de la dona, tant a nivell nacional com internacional

Per **Marta Olivé**

Doctora en Dret per la Universitat de Barcelona amb una tesi doctoral sobre *Els drets socials dels treballadors*, Teresa Freixes és *senior expert* de l'equip jurídic espanyol de l'Agència de Drets Fonamentals de la Unió Europea, membre del Comitè Acadèmic del Moviment Europeu Internacional i va participar en l'elaboració del Tractat d'Amsterdam, de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, de la Constitució Europea i del Tractat de Lisboa.

Entre les seves responsabilitats també figuren les de presidenta de la Fundació Universitària Martí l'Humà, un centre de suport a la innovació vinculat a la Universitat Autònoma.

Com a experta jurídica, la seva carrera acadèmica s'ha desenvolupat tant a la universitat com a la Unió Europea i el Consell d'Europa. En el primer cas, és catedràtica de Dret Constitucional de la Universitat Autònoma de Barcelona. Per la seva banda, a nivell europeu Teresa Freixes és catedràtica Jean Monnet *ad personam*.

Al Consell d'Europa, i com a experta del Consell d'Europa, ha estat integrada al Programa d'Assistència Jurídica per als Països de l'Est. En aquest àmbit ha impartit diversos cursos sobre el règim jurídic dels mitjans de comunicació i del dret de reunió i associació, per a la formació de jutges en coordinació amb els Ministeris de Justícia de Romania, de Moldàvia, en el Centre d'Estudis Judicials del Ministeri de Justícia d'Eslovàquia i amb el Ministeri d'Assumptes Exteriors de Bulgària. També ha treballat a Llatinoamèrica (especialment Mèxic i Perú) i a la Xina, per a la consolidació democràtica, l'eficàcia dels drets humans i la incorporació de la perspectiva de gènere a la legislació.

Pel seu treball acadèmic i d'investigació li han estat atorgades les següents distincions i ha ocupat càrrecs d'alta responsabilitat. Per exemple, va rebre la Medalla Narcís Monturiol 2009 atorgada per la Generalitat de Catalunya per la seva contribució al progrés científic de Catalunya, essent també membre de la Reial Acadèmia de Doctors des de gener de 2010 i va ser nomenada “Dona Europea 2004” a Espanya, en reconeixement a la seva contribució jurídica al procés d'integració europea.

Situats a l'espai universitari, tot i aquest escenari aparentment positiu, Freixes no dubta en afirmar que “des del punt de vista conceptual les dones ho tenim bé, però el problema és de caràcter pràctic”. En concret, afegeix, “trobem moltes dones als nivells baixos però poques als àmbits acadèmics superiors, cosa que implica poca representació femenina als nivells màxims de decisió de les universitats”. Amb tot això, conclou, “encara ens falta molt camí per recórrer”.

De moment, i amb aquest panorama de fons, Freixes ha començat a treballar en un nou projecte pel Ministeri d'Indústria, Ciència i Innovació. Com a investigadora principal, aportarà el seu coneixement en l'elaboració d'una guia per incorporar la perspectiva de gènere a l'activitat acadèmica. Es tracta d'un projecte en el qual participen investigadores de la UAB i de la Universitat Rey Juan Carlos.

Partint d'aquesta trajectòria consolidada, Teresa Freixes assenyala que “Europa és una illa en l'àmbit del dret, mentre que fora d'ella les diferències d'oportunitats entre homes i dones encara són brutals”. Així mateix, no dubta en mostrar el seu malestar perquè “es percep que quan una dona sobresurt, la resposta de l'entorn masculí és assimilar-te a les quotes”. Davant d'aquesta evidència, assenyala que “la competència és dura i nosaltres volem lluitar ja que estem convençudes que tenim la mateixa o millor formació i estem disposades a competir”. ■

De tracte obert i proper, Miguel Lorente recorda com es va introduir en el tema de la violència de gènere, cap al 1988: “quan vaig començar a treballar com a metge forense, vaig veure casos de violència molt greus. La dona que arribava víctima de la violència tenia una actitud avergonyida, parlava bé de l'agressor i el justificava.” Això el va sobtar, i més quan la dona feia referència a una frase que després ell va utilitzar com a títol d'un dels seus llibres de més èxit: “Mi marido me pega lo normal”. La seva curiositat el va portar a investigar en profunditat el tema del maltractament, i els estudis que va dur a terme li van oferir una visió més social i cultural del tema, i li van donar també l'oportunitat de conèixer diversos moviments feministes. “Vaig tenir una visió més global de les circumstàncies que influeixen en la violència”, afirma. El 2008, després de dirigir l'Institut de Medicina Legal de Granada i l'Assistència Jurídica a Víctimes de Violència de la Junta de Andalucía, el Govern espanyol el va nomenar delegat per a la violència de gènere, un càrrec que li serveix per dedicar-se amb més eficàcia a la lluita contra aquesta lacra social.

Com a autor prolífic, ha tractat el tema del maltractament des de diverses perspectives. A un dels seus llibres, *El rompecabezas, anatomía de un maltratador*, publicat el 2004, ja feia un retrat de l'home violent. Per Lorente, el maltractador ho és per pròpia decisió, per voluntat pròpia, no neix d'una patologia, trastorn o anormalitat, sinó que l'home violent “considera que l'ús de la violència genera una situació d'ordre i corregeix així, alguna cosa que està “desviada”. Per això, explica Lorente, l'actual canvi de rols de la dona, de patrons, suposa una rebel·lia enfront el poder establert masculí, i llavors és quan es produeix un intent per part de l'home de mantenir el seu poder amb violència, perquè la violència és un element afegit al control social que neix de la desigualtat”.

Malgrat la quantitat de casos terribles que ha vist en molts anys, Lorente és un home optimista i assegura que veure casos on la dona aconsegueix sortir de la violència, és molt gratificant. Destaca per exemple, la tasca de la Fundació Ana Bella, que es publicita amb la foto de dones que no s'amaguen, perquè no són responsables del seu maltractament. El pitjor per Lorente, és precisament el cas contrari, casos on es fa patent el pes de la cultura de la normalitat: “Els missatges que justifiquen la violència generen molta tristesa, dolor i frustració”. Però el seu tarannà l'empeny a continuar treballant: “Al mateix temps, reaccions i entens que s'ha de seguir treballant encara més.”

Lorente és un escriptor prolífic, amb més de 60 publicacions, nacionals i internacionals i quasi una desena de llibres escrits d'èxit. “Dedico els caps de setmana a escriure”, explica. Ara té en ment projectes literaris diferents, com la poesia, que escriu des de fa més de 30 anys. Llegint un poema de Jaime Silés, on feia referència a la mort, li va sorgir la idea de treballar la visió de la mort de manera poètica. “Des de fa un any i mig aproximadament, m'he adonat que ja no escric només per a mi, i començo a tenir material suficient per escriure un poemari que tinc en ment”, afirma il·lusionat aquest home treballador i sensible, tant, com la valuosa tasca que fa en favor de les dones. ■

“La violència és un element afegit al control social que neix de la desigualtat”

Miguel Lorente

Nascut a Serón, Almeria, el 1962, Miguel Lorente és doctor en Medicina i Cirurgia i Metge Forense. Ha ocupat diversos càrrecs com el de director de l'Institut de Medicina Legal de Granada o director general d'Assistència Jurídica a Víctimes de Violència de la Consejería de Justicia de la Junta de Andalucía. És l'actual delegat del govern per a la Violència de Gènere. Pensa que la societat ha de sentir-se responsable en el canvi contra la violència perquè aquesta no es vegi com un fet normal

Per Isabel Cidoncha

“La igualtat d’oportunitats s’exerceix i es defensa a tota hora i en tot lloc”

Esther Batalla Edo

Esther Batalla Edo té un ampli recorregut dedicat a visualitzar les desigualtats de gènere i la monoparentalitat. Llicenciada en Dret per la UB i Màster en Estudis de la Diferència Sexual, ha centrat el seu camp d’especialització en la conciliació i usos del temps, la monoparentalitat, la violència masclista i, en general, l’impacte del gènere en diferents àmbits. Combina la tasca docent i investigadora amb la seva activitat com a responsable del Servei de Comerç Urbà de la Diputació de Barcelona

Per **Paloma H. Pastor**

Es defineix a si mateixa com una persona lluitadora, a qui sempre ha agradat “arribar al per què dels perquè, llegir la lletra petita de les coses”. Potser aquest inconformisme explica el seu interès per les qüestions de gènere, que neix arran de la seva experiència com a mare monoparental de dues criatures: “Volia respondre uns quants interrogants que van començar a repicar el meu pensament, i que van anar condicionant la meua vida en tots els sentits. Va ser aleshores quan vaig decidir que havia de fer alguna cosa per mi, per la meua filla i el meu fill, per altres dones, pel món, per insignificant que fos la meua aportació en la visibilitat de la monoparentalitat”.

Va ser llavors quan va començar a estudiar de nou a la Universitat –20 anys després de llicenciar-se- el Màster en Estudis de la Diferència Sexual que imparteix el grup de recerca Duoda de la Universitat de Barcelona. Per a ella va suposar “el fet de despertar d’un somni provocat per l’anestèsia del patriarcat, així com la sensació d’haver tingut miopia durant molts anys sense saber-ho i, de sobte, trobes algú que et posa unes ulleres i descobreixes una nova perspectiva del món, clara i diàfana, de com funcionen les relacions humanes que el configuren”.

De la seva trajectòria destaca haver format part del grup Dones i Treballs de Ca la Dona, de la comissió de treball per redactar el *Pla estratègic sobre els usos i la gestió dels temps a la vida quotidiana 2008-2018* de la Generalitat de Catalunya i com a consultora de gènere i comerç a la UOC. Actualment coordina el mòdul Monoparentalitat i Violència del Postgrau en Monoparentalitat que imparteix el Grup interuniversitari Copolis ‘Benestar, Comunitat i Control Social’ de la UB.

Des de la seva responsabilitat professional a la Diputació de Barcelona com a responsable del Servei de Comerç Urbà, ha fet importants aportacions vinculant aquest àmbit amb el gènere. Va proposar a la Diputació analitzar les desigualtats de gènere en l’àmbit del comerç, i així es va encetar una línia inèdita fins aleshores en el sector públic. Es va introduir un mòdul de comerç i gènere en un Màster sobre gestió i ordenació del comerç urbà que la Diputació impartia amb la UOC, i després es va elaborar un Manual per als ajuntaments i consultories del sector per incorporar la perspectiva de gènere en les polítiques municipals sobre comerç urbà.

Batalla pensa que el Dret és una eina per garantir la igualtat d’oportunitats, però no n’és la matèria primera. Cal un canvi de valors interioritzat en cada persona per, d’aquesta manera, transformar-los en la societat. I és que “a partir del moment que comprens que sexe i gènere no és el mateix, que entens quin és el sentit de l’autoritat i el de l’autoritarisme, i que l’única manera d’avançar i créixer en qualsevol tipus de relació és transformant-te i no imposant-te o subordinant-te, tens una altra dimensió de pràcticament tot allò que t’envolta”. En aquest punt, explica, “la igualtat d’oportunitats deixa de ser un tòpic i esdevé una pràctica que s’exerceix i es defensa a tota hora i en tot lloc”.

En els debats sobre la gestió del temps veu imprescindible “fer prevaldre els valors de la quotidianitat i posar-los al mateix nivell visible que, per exemple, les relacions laborals, les transaccions mercantils o l’adquisició de propietats” i creu que “mentre aquesta equació no s’equilibri, les dones patirem molt, perquè la incorporació al mercat de treball no s’ha compensat amb la incorporació de l’home a les tasques domèstiques i de cura”.

Constata que quan els poders públics parlen de conciliació no se’n recorden de les famílies monoparentals, ni cap política que fomenti el repartiment de rols a la llar és útil a aquestes famílies, perquè “amb qui s’ha de repartir la feina de casa una/un responsable monoparental?”. Per a ella, “només les polítiques que s’assumeixen directament des de l’estat, sigui amb transferències dineràries o bé prestant directament el servei, són les que els poden proporcionar millor benestar”. ■

L'any 1983, quan tenia 23 anys, Nazanin Amirian va ser empresonada a Iran, juntament amb unes 10.000 militants més, per pertànyer a una organització feminista, a un partit comunista i a un sindicat obrer, tots ells clandestins. Després d'un mes la van deixar en llibertat per fer d'esquer i va fugir, sortint il·legalment del país, a través de les muntanyes.

Tot i que Espanya li va donar de seguida l'asil polític (va ser de les primeres exiliades polítiques que va arribar al país) no tenia papers ni per treballar, ni estudiar, ni llogar una habitació. I mentre netejava terres i plats en els restaurants, va aconseguir estudiar la carrera de Ciències Polítiques a la UNED. Nazanin té també el títol de traductora de persa-castellà i es va matricular a la facultat de Filosofia a la UB, carrera de la qual està pendent de la tesi. Actualment treballa com a professora-tutora de Polítiques a la UNED i imparteix cursos virtuals complementaris a la Universitat de Barcelona. També dóna conferències i xerrades sobre el paper de la dona musulmana, l'Islam, les esquerres als països musulmans i sobre l'Iran, entre d'altres temes. Escriu una columna setmanal al diari *Público* i té publicats una desena de llibres. Ara acaba de sortir la segona edició de *El retrato de la mujer en el mundo islámico*. Altres títols seus publicats han estat *El islam sin velo*, una crítica als fonamentalismes i a la utilització política de la religió i *El gusto persa*, on va aprofitar un tema tan universal i quotidià com la cuina per parlar de la cultura persa i trencar estereotips en un Occident, segons ella, molt desinformat sobre aquest tema.

Nazanin, que és contrària al feminisme islàmic, considera que la controvèrsia del vel a Espanya està molt manipulada pels interessos polítics: "Hi ha una dreta espanyola que utilitza el vel per recaptar vots. Però després hi ha un sector d'espanyols "progres" que des d'un paternalisme multicultural malentès plantegen: hi ha una cultura que s'ha de respectar. I jo dic: una nena de 7 o 8 anys l'adoctrinen des de petita i la castren amb el vel. Imagina't una noieta de 16 anys, edat on està descobrint l'amor i el sexe, i on les noies van molt exuberants per conquerir el cor d'algun noi de l'institut. Ningú no es fa càrrec del patiment d'aquesta noia per veure's fora d'aquest joc, i de saber que ho tindrà molt difícil per agradar a un Jordi o a un Joan. Els polítics no pensen en això, només en la seva lluita de poder". Nazanin Amirian és molt contundent amb la religió islàmica i pensa que el Corà va en contra dels drets de les dones: "la dona, segons el Corà és la meitat d'un home i ha nascut per servir-lo. Els feminismes islàmics censuren perquè no diuen als seus creients allò que el Corà diu en contra dels seus drets". Tampoc creu que el feminisme d'avui dia a Occident estigui seguint una línia correcta, "el feminisme avui és molt burgès perquè està imitant el poder de l'home burgès, tant en la política, com en l'empresa. Crec que primer estan les ideologies i després el gènere. Les discriminacions que patim les dones, primer les patim per la nostra classe social. Trobo a faltar la part més terrenal de la dona normal. Les dones hauríem de parlar més d'això i no centrar-nos en la quantitat de dones executives o empresàries que hi ha". ■

“Primer estan les ideologies i després el gènere”

Nazanin Amirian

“Jo sóc d'aquella generació on moltes companyes meves van ser executades per pertànyer a organitzacions feministes. Actualment, per militar en una organització feminista a Iran s'aplica la pena de mort”. Nazanin Amirian, politòloga, escriptora i periodista ha dedicat la seva trajectòria a defensar els drets de la dona iraniana, un gruix de la població on actualment les 2/3 parts són científiques i les 2/3 estudiants universitàries -tot i que no són després representades en el món laboral- que opten per quedar-se solteres abans que sotmetre's al domini de l'home

Per **Cristina Mora**

El vel,
una reivindicació identitària

Najat Driouech

Llicenciada en Filologia àrab, Treball Social i amb un màster oficial en Construcció de Noves Identitats Culturals, aquesta dona marroquina, originària d'Asilah, ha realitzat nombroses ponències i seminaris sobre el paper de les dones a l'Islam i al món àrab. Ara voldria fer una tesi doctoral que aprofundís en la integració de les dones reagrupades marroquines, per determinar què s'entén per integració, quin grau d'integració han assolit i a què ha estat degut

Per **Cristina Mora**

Najat Driouech Ben Moussa va arribar a Catalunya quan tenia 9 anys, era l'any 1990, i la seva família va ser de les primeres immigrades al Masnou, on viu i treballa. Des dels 12 anys, de manera voluntària i informal, es va dedicar a rebre els nous immigrants, el que avui dia es coneix com a plans d'acollida. Quan la Najat va començar la carrera de Filologia Àrab va haver de deixar, per falta de temps, aquesta feina que en aquells moments ningú no li va remunerar.

Ella, com a mediatra, informava al nouvingut, majoritàriament d'origen magrebí, sobre el seu nou entorn: les escoles, els metges i tots els serveis necessaris. Fins i tot, ja de ben petita tractava amb temes burocràtics i era tota una experta en qüestions legals. L'any 2001, l'ajuntament va veure la necessitat d'introduir una figura que intercedís a l'ambulatori, a l'escola i als serveis socials i, després d'un període, la Najat va entrar a ocupar el càrrec. Actualment, exerceix de tècnica de Nova Ciutadania a l'Ajuntament del Masnou.

És molt crítica amb el concepte "d'integració"; per a ella una persona de fora no ha de deixar la cultura d'on prové penjada abans de sortir de casa, sinó conviure amb aquesta i amb la nova, de la qual ara forma part. En aquest sentit, la Najat considera que "el vel s'ha convertit en un tabú per a moltes dones marroquines, sobretot de segona generació, com ara jo". I és que ella va començar a posar-se el vel fa un parell d'anys, arrel de la mort de la seva àvia, fet que li va remoure el sentiment de pertinença a la cultura musulmana. De fet, la Najat ja volia posar-se el vel des dels 21 anys, però tenia por del que podien pensar i que li recriminessin, per aquest gest, una manca d'integració. El seu és un cas molt freqüent, segons ens explica, entre dones de la seva edat, que deixen de posar-se el vel per evitar comentaris. La Najat cada dia, abans d'entrar a la feina, es treu el mocador i se'l guarda a la bossa. Segons ella, moltes companyes li dirien: "pensava que eres més moderna, com podeu tornar enrere?". Li agradaria que la gent l'acceptés tal i com és: "tapar-se el cap no vol dir ocultar les idees, ni la intel·ligència. És una qüestió de dignitat com a dona", davant d'una tendència, segons ens explica, per part de molts homes d'origen àrab de tocar els cabells amb connotacions eròtiques. Aquest tema tan controvertit, sembla ser que s'està convertint en un obstacle per a la dona musulmana que porta mocador al cap, alhora de trobar feina. Per la Najat el mocador és una qüestió de reafirmació personal, tema que tracta en la seva tesina: "El vel com a símbol de reivindicació identitària i cultural de la segona generació". De les enquestes que va realitzar va concloure que "una gran majoria d'aquestes dones necessiten demostrar que, més enllà de ser catalanes, tenen una part marroquina. I és una manera de dir que sóc catalana però també sóc això, respecta'm". Però també entén que dones que han hagut de patir l'obligatorietat d'aquesta peça es rebel·lin; la diferència és quan es tracta d'una acció lliure com la seva.

Creu que haurien de canviar les polítiques d'immigració i ser més pedagògiques. "No demanem la integració? Doncs integrem el nostre discurs perquè la gent s'integri en uns circuits reals i comencem a treballar per perfils, no per col·lectius, de famílies o persones, que tenen les mateixes mancances, perquè els sigui més fàcil l'assentament en el lloc".

Per altra banda, valora la tasca de la Direcció General per a la Immigració, del Departament de Benestar Social i Família, que els ha tingut molt en compte alhora de fer lleis com la d'acollida, i la creació del servei d'assessorament i orientació als estudiants estrangers, ja que la manca de convalidacions dels estudis és la raó principal de la precarització laboral de molts immigrants. Quants advocats i advocades del Marroc estan treballant fent feines de neteja o en restaurants?, planteja la Najat. Però també se sent molt desanimada, perquè després de molts anys d'estudi i de lluita per la igualtat, s'ha trobat amb moltes discriminacions en el moment de ser mare i amb una gran dificultat de superar un sostre professional. Es considera molt feminista però molt contrària al discurs occidental de l'alliberament de la dona musulmana, "si som feministes i lluitem pel bé de la dona, perquè no podem entendre que per a una dona portar el vel sigui bo? En les segones generacions, tant aquí com als països del Magreb, hi ha una reivindicació identitària de dir: senyors que tampoc som europeus".. ■

Dolors Comas d'Argemir i Cendra em rep al seu despatx del Consell de l'Audiovisual de Catalunya, al nou barri del 22@ de Barcelona. N'és consellera des del 2006, escollida a proposta de tres grups del Parlament de Catalunya, i finalitzarà el mandat el 2012. Aquesta antropòloga barcelonina que ha acabat dedicant-se a la política irradia vitalitat, joventut, i moltes ganes de fer feina. La seva trajectòria professional ha estat marcada per la lluita per la igualtat i els estudis de gènere, tant en la tasca d'investigadora a la Universitat Rovira i Virgili (URV), d'on és catedràtica d'antropologia social i cultural, com en la faceta de política, que va engegar el 1995 com a regidora de l'Ajuntament de Tarragona per ICV, i va continuar des del 1999 com a diputada al Parlament de Catalunya.

El cuc per lluitar per la igualtat se li va despertar tot fent recerca antropològica sobre famílies rurals del Pirineu, quan va veure el rol desigual de les dones en aquella societat, i com les lleis d'herència i de família les discriminaven sense embuts. Ha escrit una bona colla d'obres sobre antropologia de gènere: *Trabajo, género y cultura* (Icaria); *Antropología económica* (Ariel), *Los límites de la globalización* (Ariel), *Dones, les altres polítiques* (Fundació Nous Horitzons), *Andorra, una economia de frontera* (Pagès Editors).

Actualment treballa en un estudi sobre la presència de les dones als espais esportius dels mitjans, i ja anticipa que els resultats finals mostraran una discriminació de gran magnitud: "Només cal veure els esports dels informatius o les retransmissions esportives. Però a partir del moment que les dades són sobre el paper, es pot començar a treballar per millorar-ho", explica. "Els avenços aconseguits per les dones en els últims trenta o quaranta anys són immensos, has de pensar que jo havia de demanar permís a un home per poder sortir del país o per treure'm el carnet de conduir. Les meves estudiants no se'n saben avenir". Però, és clar, la igualtat plena encara és molt lluny, i el camí per arribar-hi és llarg i fa pujada.

De les dones i homes d'avui, li preocupa que les adolescents no tinguin consciència feminista. "Creuen que ja està tot fet, i no és cert. La meva jove no troba feina, és a l'edat de tenir fills i a les entrevistes li pregunten si pensa ser mare en un futur. Això, d'entrada, és il·legal". També li preocupa, i l'indigna, la prostitució. "Mai com ara hi havia hagut tanta prostitució. És el segon negoci més lucratiu del món després del narcotràfic. Quin tipus de valors tenen aquests nois joves que van amb prostitutes (i que cada vegada són més), creuen que les dones es poden comprar d'aquesta manera?"

Des del CAC també ha impulsat i coordinat un estudi sobre el tractament de la violència de gènere als mitjans i ha editat material perquè els periodistes tinguin eines per fer-ne un tractament més objectiu i menys discriminatori.

El 2012, quan acabi l'etapa del CAC, té previst tornar a centrar-se en la docència i la recerca universitària. "Aquell és realment el meu lloc, el pas per la política ha estat molt gratificant, però no crec que una persona s'hagi de dedicar tota la vida a la política. Tot i que respecto aquesta opció, crec que cal regeneració i que hi entrin idees noves." ■

“Sempre que les dones fem passos endavant, hi ha una ofensiva en contra”

Dolors Comas

Dolors Comas és conscient que estem vivint una envestida antifeminista. "Sempre que les dones fem passos endavant hi ha una ofensiva en contra", assegura. En nombroses ocasions ha hagut de posar-se ferma per defensar allò en què creu. Com durant la redacció de l'Estatut del 2006 (fou membre de la ponència redactora), en què va haver de batallar perquè hi fos palpable el paper de la dona, en contra de l'opinió d'uns quants

Per **Teresa Bau**

“No m’agrada estigmatitzar els mitjans, però a vegades m’agradaria que fossin menys tendenciosos”

Teresa Velázquez

Amant de la paraula escrita i de l’anàlisi del discurs dels mitjans, la doctora en comunicació Teresa Velázquez porta més de mitja vida vinculada a la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona, on és catedràtica de Periodisme i investigadora del Departament de Periodisme de la facultat

Tot i que ha desenvolupat tota la seva trajectòria professional a la UAB des de l’any 1981, el seu pas per la Autònoma es remunta a alguns anys abans, quan hi va cursar la carrera de Ciències de la Informació, estudis que compaginava amb la seva feina a la biblioteca del campus. En acabar els seus segons estudis universitaris, ja que anteriorment s’havia llicenciat en Filologia Hispànica a la Universitat de Barcelona, va marxar amb una beca primer a Holanda i després als Estats Units per treballar en recerca en comunicació.

Posteriorment tornaria a la facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB per quedar-s’hi i viure, segons la doctora, “més de trenta anys totalment meravellosos”. De tots aquests anys de feina i dedicació a la facultat, de la qual va ser vicedegana entre els anys 2001 i 2003, confessa no poder quedar-se amb un de sol, tot i que quan tanca els ulls el primer que li ve al cap són les seves primeres classes com a professora. “Era tan jove que recordo la impressió que em donava posar-me davant dels alumnes; per mi va ser tot un repte superar aquella situació”. Però, tot i els seus inquietants inicis, afirma que una de les coses que millors records li porten és precisament el contacte amb els alumnes, dels quals destaca que n’aprèn coses noves dia a dia.

No obstant això, Velázquez no pot amagar que més enllà de la docència, la seva gran passió ha estat des de sempre la investigació en temes de comunicació. Ho avalen la infinitat de projectes de recerca en els quals ha participat activament com ara el dedicat a l’Anàlisi de l’Exclusió Social en la Ficció de la Televisió de la Unió Europea i del Mediterrani Sud, o el dedicat a Mitjans de Comunicació i Capital Social, entre molts d’altres. “Les meves línies d’investigació sempre han estat lligades al discurs i la comunicació en relació a la mediació sociocultural, i els aspectes de l’exclusió social i les seves vinculacions amb la cooperació al desenvolupament. Tot sempre bastant centrat en la regió mediterrània. I és que, el que sempre he buscat és dur a terme anàlisis i investigacions que puguin revertir en la societat, i no per a què es quedin tancades en un arxiu” declara Teresa Velázquez.

Actualment es troba immersa en un gran projecte de recerca sobre la construcció social de l’Espai Euromediterrani en els Mitjans de Comunicació Escrits i Televisius, que l’apassiona, i del qual espera treure’n grans i interessants conclusions. En aquest sentit, opina que els mitjans de comunicació, sobretot la televisió i cada cop més Internet, contribueixen a la construcció social de la realitat i que haurien de tenir un sentit més estricte de la seva responsabilitat social. “No dic res nou quan afirmo que els mitjans de comunicació compleixen una doble funció: d’una banda contribueixen a la construcció de la realitat per a l’audiència i de l’altra funcionen com a vigilants de l’entorn. A mi no m’agrada estigmatitzar els mitjans, però a vegades sí que crec que haurien de ser menys tendenciosos i ser més responsables socialment parlant. Jo intento donar aquest missatge als meus alumnes, i que tot no s’hi val en el món del periodisme, malgrat els temps que corren”, sentència Velázquez.

Tot i ser una amant de la seva feina, a la qual s’ha dedicat en cos i ànima, també ho és del cinema, de les sortides amb les amigues i del seu sofà, on confessa que més d’un dia s’hi asseu per oblidar-se durant uns segons del món. Però, al final, declara “sempre hi torno”. ■

Per **Anna Cabanillas**

Remedios Zafra va néixer al poble de Zuheros, a la província de Còrdova, el 1973. La seva perspectiva feminista es va construir en aquest modest i patriarcal entorn rural desconnectat, experiència que explica al seu llibre de relats *Lo mejor (no) es que te vayas*. Doctora en Belles Arts amb una tesi sobre net.art i ciberfeminisme al 2001, va començar el seu interès per aquesta tendència a partir de la coincidència d'uns canvis d'època molt marcats, però especialment per les seves vivències personals. El seu primer apropament a la tecnologia va ser arrel dels seus inicis en Telecomunicacions -carrera pensada i cursada majoritàriament per homes-, i en Belles Arts. A mitjans dels noranta, però, arribà l'objecte que faria canviar la seva forma de treballar i de pensar les coses: l'ordinador; i el concepte del ciberfeminisme, una pràctica política i artística que tenia com a referents Sadie Plant, VNS Matrix, Internacionales Ciberfeministas i, fins i tot, Braidotti. "Per mi, ser ciberfeminista significa mirar i construir el món de la xarxa des d'una sensibilitat feminista". Els ciberfeminismes actuals més actius són, segons Remedios Zafra, les versions més socials del feminisme a la xarxa, com ara el treball de Mujeres en red, de Montse Boix, o espais com Generatech, Submergentes, Singenerodedudas, Dones tech, Subrosa, "i, perquè no, revistes com Dones Dossier".

L'artista Cornelia Sollfrank, en la seva frase "crea el teu propi ciberfeminisme, pot ajudar-te a trobar la veritat del mateix", expressava com el feminisme de la xarxa incita a l'apropiació social i política per a la construcció d'aquest.

El camp de l'art a internet ha estat fonamental per a la construcció de la identitat feminista en les darreres dècades i per visibilitzar les seves contradiccions. La creació de noves figuracions, els treballs sense complexos i imaginatius, el trencament de models antics, la paròdia, la transgressió i d'altres estratègies a la xarxa, han permès entendre com les dones ens construïm la nostra identitat.

El seu darrer llibre, *Un cuarto conectado (Ciber) espacio y (auto)gestión del yo*, parla dels espais d'intimitat i concentració des dels quals ens connectem a internet que, contràriament a provocar aïllament, segons l'autora "en moltes ocasions, ens fa demandar amb més intensitat la trobada física". Amb la crisi econòmica, segons la investigadora, s'han començat a reactivar els vincles ideològics i sociopolítics, on la creació col·lectiva que permet la xarxa està sent i serà un element revolucionari fonamental. Però també li preocupa la jerarquització de la informació que "cada vegada està més en mans d'empreses, que monopolitzen els buscadors i les xarxes socials (espais avui dia creats amb una innocent il·lusió de col·lectivitat afectiva) i que ens instrumentalitzen en un marc pancapitalista".

Des del seu enfocament feminista, Remedios Zafra es pregunta sobre el valor de les professions que hi ha darrera d'internet, i reflexiona sobre com el poder d'aquestes empreses està en mans d'homes joves i com les usuàries són majoritàriament dones, tal i com ho reflecteix la pel·lícula *La red social*. De la mateixa manera passa amb les professions més prestigioses, relacionades amb la programació, ocupades per homes, contràriament a l'atenció al client, exercida primordialment per dones. ■

Connectades a la feminització d'internet

Remedios Zafra

Professora titular de la Universitat de Sevilla, dirigeix el projecte d'investigació 'Gènere i Ciberespai des de l'art i la representació visual', del Ministeri de Ciència i Innovació i la Plataforma X0y1, d'investigació i producció artística sobre identitat i cultura de xarxes. 'Netianas N(h)acer mujer en Internet' o 'Habitar a (punto)net', són els títols d'alguns dels seus assajos. Remedios Zafra creu en un accés igualitari i gratuït a internet

Per **Cristina Mora**

Nòmina **multiEstrella**

Deixa de pensar-hi i emporta-te'ls

Amb el programa Nòmina multiEstrella¹ obtindràs **Punts Estrella** trimestrals que podràs multiplicar **fins i tot x5** i bescanviar-los pels articles del catàleg de punts que prefereixis. A més, et beneficiaràs de múltiples avantatges: et **bonificarem el tipus d'interès²** de la hipoteca, tindràs un **5% de descompte** en la compra o el

lloguer d'un habitatge,³ podràs disposar d'un préstec⁴ de fins a **6 vegades l'import de la nòmina i de 600 € de descompte** en vehicles d'ocasió,⁵ i també et beneficiaràs d'ofertes en cinema, teatre i espectacles per al temps lliure.

Parlem?

1. Programa vàlid fins al 31-12-2011. Consulta'n totes les condicions a www.laCaixa.es. 2. Vàlid per a hipoteques noves. 3. Habitatges propietat de Servihabitat. Descompte no acumulable a altres promocions o ofertes. 4. Concessió de l'operació, subjecta als criteris de risc i segons els requisits publicats al web www.laCaixa.es. 5. Vehicles procedents de renting de CaixaRenting. NRI: 10-2011/9681.